

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

Το Κουρδικό Ζήτημα στο Ιράκ: εσωτερικές και περιφερειακές διαστάσεις

Διπλωματική εργασία του Τσομάκου Επαμεινώνδα (Α.Μ. 4332020039)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Κεφαλά Βιβή

Μέλη Επιτροπής

1. Καθηγητής Σακκάς Ιωάννης
2. Καθηγητής Μαγκλιβέρας Κωνσταντίνος

Ρόδος, Ιούνιος 2022

“ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ. Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.”

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο «Το Κουρδικό Ζήτημα στο Ιράκ: εσωτερικές και περιφερειακές διαστάσεις» πραγματοποιήθηκε με σκοπό τη μελέτη των εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που επηρέασαν και συνεχίζουν να επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους. Στη μελέτη συμπεριλαμβάνονται η ανάλυση της έννοιας *κουρδικός εθνικισμός*, η συμβολή των μεγάλων δυνάμεων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ο ρόλος των κουρδικών κομμάτων, και τα οικονομικά συμφέροντα τρίτων στην περιοχή.

Σκοπός της εργασίας είναι να συμπεράνουμε πώς οι κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις του έθνους των Κούρδων, ο κουρδικός εμφύλιος, η μετατροπή σε Ομοσπονδία, τα κοιτάσματα στις κουρδικές περιοχές, η περιφερειακή πολιτική της Τουρκίας, τα οικονομικά συμφέροντα των Η.Π.Α και η καταπολέμηση του ISIS από τους Κούρδους συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους.

Abstract

The current post-graduate assignment, titled “Kurdish Question in Iraq: Internal and peripheral approaches” was conducted to study the internal and external factors that have and still affect in either a positive or negative way, the Kurdish nation’s attempt to obtain a state of their own. It is attempted to analyse the term *Kurdish nationalism*, the contribution of World War I Great Powers, the role of Kurdish political parties, along with financial interests of other countries.

The assignment aims to conclude how Kurdish nation’s social, political and cultural differences, Kurdish civil war, Kurdish federal system, oilfields in Kurdish areas, Turkish regional policy, USA financial interests and ISIS Kurdish conflict affect the creation on an independent Kurdish state.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγή	5
1. Η γέννηση του κουρδικού ζητήματος.....	6
1.1. Οι λόγοι καθυστέρησης δημιουργίας κουρδικής εθνικής συνείδησης	6
1.2. Οι Κούρδοι του Ιράκ και η Βρετανική Εντολή	9
2. Το Κουρδικό Ζήτημα στο Ιράκ κατά την περίοδο 1958-1990: εσωτερικές και περιφερειακές διαστάσεις.....	12
2.1. Η κατάκτηση της ιρακινής ανεξαρτησίας και η αντιμετώπιση των Κούρδων	12
2.2. Ο Ρόλος των Περιφερειακών και Διεθνών Δρώντων	16
3. Ο Πόλεμος του 1991 και η επίδρασή του στους Κούρδους	21
3.1. Κουρδικός θύλακας ασφαλείας από τη μία, Κουρδικός εμφύλιος από την άλλη.....	21
3.2. Περιφερειακοί και Διεθνείς Δρώντες στο Ιράκ και στον Κουρδικό Εμφύλιο.....	23
4. Η επιχείρηση “Σοκ και Δέος” και οι συνέπειές της για την εσωτερική σταθερότητα και τους Κούρδους του Ιράκ	26
4.1. Η μετατροπή του ιρακινού κράτους σε ομοσπονδία και οι εσωτερικές συγκρούσεις	26
4.2. Οι Η.Π.Α., ιρακινή επιρροή, η τουρκική μεταστροφή και οι Κούρδοι.....	30
5. Η Ισλαμική Τρομοκρατία και οι Κούρδοι του Ιράκ	37
5.1. Το σαθρό Ιράκ, οι Κούρδοι του και η συνένωση δύο κρίσεων	37
5.2. Η συνεισφορά των Κούρδων στην καταπολέμηση του ΙΚΙΣ.....	40
6. Το Ζήτημα της ανεξαρτησίας των Κούρδων του Ιράκ στις σύγχρονες συνθήκες.....	44
6.1 Το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και οι Κούρδοι.....	44
6.1.1. Το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και οι Κούρδοι του Ιράκ.....	46
6.2. Το δημοψήφισμα του 2017 και τα διακυβεύματά του	48
6.3. Η κατάσταση των Κούρδων σήμερα	49
Συμπεράσματα.....	53
Χάρτες	55
Βιβλιογραφία	58

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία μελετά το Κουρδικό Ζήτημα στο Ιράκ καθώς και τις περιφερειακές του διαστάσεις. Σκοπός της να διερευνήσει τα αίτια που ως και σήμερα αποτρέπουν την δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους και να αναλύσει τα γεγονότα που συνέβαλαν σε αυτό. Μελετώνται οι εσωτερικές διαφορές, η σημασία της κουρδικής εθνικής ενότητας, οι πολιτικές εξελίξεις στο Ιράκ, η γεωγραφική θέση, οι συγκυρίες στη Μέση Ανατολή, τα συμφέροντα εμπλεκόμενων χωρών και εξωγενείς παράγοντες. Το συγκεκριμένο θέμα επιλέχθηκε ως άκρως σημαντικό να μελετηθεί, καθώς επηρεάζει άμεσα τις εξελίξεις σε τουλάχιστον τρεις χώρες, Ιράκ, Τουρκία, Συρία. Η ανεξαρτησία των Κούρδων του Ιράκ δύναται να λειτουργήσει ως dominoeffect για αποσχίσεις στα κράτη της περιοχής με κουρδικό πληθυσμό. Επίσης, τα κοιτάσματα πετρελαίου της κουρδικής περιφέρειας και οι προοπτικές επενδύσεων προβλέπεται να τροποποιήσουν την περιφερειακή αγορά καυσίμων σε περίπτωση απόσχισης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι η βιβλιογραφική ανασκόπηση , στηριζόμενη κυρίως σε έντυπη βιβλιογραφία αλλά και διαδικτυακές πηγές. Ο κύριος περιορισμός που αντιμετωπίζει η εργασία είναι πως το Κουρδικό Ζήτημα παραμένει άλυτο, με το μέλλον του άμεσα εξαρτώμενο από τις παγκόσμιες εξελίξεις όπως τον κατά τη συγγραφή της πόλεμο στην Ουκρανία και τις επιρροές αυτού στην παγκόσμια αγορά καυσίμων.

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται πώς το σύστημα των φυλών καθυστέρησε την ανάπτυξη του κουρδικού εθνικισμού καθώς και η επιρροή της Βρετανίας στην πάλη των Κούρδων του Ιράκ για ανεξαρτησία. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι εσωτερικές πολιτικές συνθήκες του Ιράκ αλλά και εντός του κουρδικού πληθυσμού, καθώς και ο ρόλος τρίτων κρατών, γειτόνων και μη. Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται ο κουρδικός εμφύλιος και οι παράγοντες που τον επηρέασαν. Στο τέταρτο κεφάλαιο η εργασία μελετά την προσπάθεια για δημιουργία Ομοσπονδίας και εξετάζει τις διπλωματικές σχέσεις των Κούρδων του Ιράκ. Στο πέμπτο κεφάλαιο μελετώνται οι αντιπαράθεσεις με την ιρακινή κυβέρνηση καθώς και η συνεισφορά των Κούρδων στην καταπολέμηση του ISIS. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο μελετάται το δημοψήφισμα για ανεξαρτησία των Κούρδων του Ιράκ, και οι τελευταίες εξελίξεις μέχρι τη στιγμή συγγραφής της παρούσας εργασίας.

1. Η γέννηση του κουρδικού ζητήματος

1.1. Οι λόγοι καθυστέρησης δημιουργίας κουρδικής εθνικής συνείδησης

Δεδομένων των τεσσάρων βασικών κρατών στα οποία κατοικούν Κούρδοι, το ευρύτερο Κουρδικό Ζήτημα κατανέμεται σε τέσσερα επιμέρους. Εξ αυτών στο Ιράκ εντοπίζεται το σημαντικότερο. Το Κουρδικό ζήτημα, κατανοείται μόνο μέσα από τη μελέτη του ιστορικού πλαισίου¹. Χρονικά, ενώ τα πρώτα κινήματα με κουρδικές συλλογικές επιδιώξεις ή αλλιώς *κουρδική εθνική ενότητα*² παρουσιάζονται μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (εφεξής Α' ΠΠ), μελετητές του Κουρδικού Ζητήματος εντοπίζουν την ανάδειξη του φαινομένου σε ποικίλες περιόδους, όπου κρίθηκαν ως μικρής-μέτριας κλίμακας, χωρίς ουσιαστικές επιδιώξεις³, ή σκόπευαν στη δημιουργία φυλών-κρατιδίων, όπως οι εξεγέρσεις του Σείχη Ουμπέινταλ (1881-1883) ή οι εξεγέρσεις Κούρδων την περίοδο των Νεότουρκων (1909-1914).

Παρότι στο πολιτικό λεξιλόγιο των Κούρδων ο όρος *κουρδικός εθνικισμός* αφορούσε στα “καταπιεστικά έθνη”⁴, στη διεθνή βιβλιογραφία χρησιμοποιείται για να περιγραφούν οι επιδιώξεις αυτές. Η *κουρδικότητα* απορρέει από τις φιλοδοξίες, και αναδεικνύεται από την ιστοριογραφία, τον εθνικό ύμνο, το εθνικό άνθος, την χαρτογραφική φαντασία⁵, θα αναφέρεται ως *κουρδικός εθνικισμός*, ο οποίος μάλιστα λόγω ποικιλομορφίας, ιδιαιτεροτήτων και ιδιομορφιών της κουρδικής κοινωνικής οργάνωσης, άργησε να ωριμάσει παρά την ανάπτυξη της ιδεολογίας του εθνικισμού στην Ευρώπη τον 19ο αιώνα.

Η ιστορία των Κούρδων ξεκινάει με τις αραβικές κατακτήσεις τον 7ο αιώνα, περιγράφοντας ως Κούρδους τους άνω των 800 νομαδικούς λαούς που ζούσαν σε εκείνη την περιοχή, παρότι ως

¹Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview*, στο Mehmet Gurses, David Romano, Michael M. Gunter, *The Kurds in the Middle East: Enduring Problems and New Dynamics*. Lexington Book, 2020 σελ. 168

²Hamit Bozarslan, “Being in time” the Kurdish movement and universal quests, στο Gareth Stansfield, Mohammed Shareef, *The Kurdish Question Revisited*. Oxford University Press- United Kingdom, 2017 σελ. 61

³Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ 169-170 και Hamit Bozarslan, “Being in time” the Kurdish movement and universal quests ό.π. σελ. 65

⁴ό.π. σελ. 63-64

⁵Hamit Bozarslan, “Being in time” the Kurdish movement and universal quests ό.π. σελ. 61

εθνική ομάδα μετοίκησαν στην περιοχή της Μεσοποταμίας περί το 4000 π.Χ.⁶. Ο όρος Κουρδιστάν εμφανίστηκε τον 12ο αιώνα από τον Τούρκο Σελτζούκο πρίγκηπα Σαντζάρ ως όνομα για μια επαρχία, περιγράφοντας τη γη που ζουν Κούρδοι⁷. Με το πέρασμα των αιώνων τα γεωγραφικά σύνορα της περιοχής άλλαξαν πολλάκις, ενώ ο ακριβής προσδιορισμός τους ποικίλει. Στις μέρες μας ο χαρακτηρισμός πέραν της γεωγραφικής χροιάς του, ταυτίζεται με την αναφορά στο Ιρακινό Κουρδιστάν, όπου κατοικούν Κούρδοι κατά πλειοψηφία, με μεγάλο βαθμό αυτοδιοίκησης και θεσμοθετημένων πολιτικών, κοινωνικών, εκπαιδευτικών, γλωσσολογικών και πολιτισμικών ελευθεριών.

Η αργοπορημένη ανάπτυξη του *κουρδικού εθνικισμού* οφείλεται στο σύστημα των φυλών. Το κύριο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο στην περιοχή του Κουρδιστάν ήταν οι φυλές, τα σχεδόν φεουδαρχικά πριγκιπάτα ή τα εξουσιαζόμενα από ισχυρές Κουρδικές δυναστείες εμιράτα, που παρότι δοκίμασαν διαφόρων βαθμών αυτονομίες, παρέμεναν πάντα υποτελείς σε διαδοχικές Μουσουλμανικές δεσποτίες⁸. Από τον 16ο αιώνα το Κουρδιστάν χωρίστηκε σε δύο αντίπαλες περιφερειακές δυνάμεις. Την Οθωμανική Αυτοκρατορία και το Ιρακινό ΣαφαβίδικοΣιιτικό κράτος. Στην μεταξύ τους διαμάχη οι Κούρδοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο συνασπιζόμενοι τη μία ή την άλλη δύναμη. Οι Κούρδοι εμίρηδες προτίμησαν ως επί το πλείστον την αποκεντρωμένη εξουσία των Οθωμανών. Αν και οι Οθωμανοί εξάλειψαν αυτούς που αποκτούσαν πολλή δύναμή⁹ ή γίνονταν πολύ ανεξάρτητοι¹⁰, ο αδύναμος έλεγχος στα εμιράτα και η αποκεντρωμένη διοίκηση τους επέτρεπε να ανακάμπτουν.

Στις αρχές του 19ου αιώνα οι Κούρδοι για πρώτη φορά πέφτουν θύμα των διεθνών συγκυριών και των επιδιώξεων των Μεγάλων Δυνάμεων. Από τη δεκαετία του 1830 η Βρετανία επεδίωκε να διατηρήσει ζωντανή την παραπέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία ως ανάχωμα της ρωσικής επέκτασης στις νότιες θάλασσες (Ανατολικό Ζήτημα). Έτσι, ενίσχυσε τους Οθωμανούς εναντίον τοπικών φυγόκεντρων δυνάμεων, μεταξύ αυτών και τα κουρδικά εμιράτα. Την περίοδο των μεταρρυθμίσεων Τανζιμάτ (1839-1876), με την συγκεντρωτική, εκσυγχρονισμένη διοίκηση, οι

⁶Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ 168-Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future*. Pluto Press – London, 2007 σελ. 7

⁷ό.π.

⁸Τέτοιες ήταν των Αμπασιδών, των Σελτζούκων, των Τουρκμένων, και τέλος των Οθωμανών και των ιρακικών (Safavid και Qajar) κρατών και δυναστειών (βλέπε: Michael Eppel, *The Kurdish Emirates: Obstacles or Precursors to Kurdish Nationalism* στο Michael M. Gunter, *Routledge Handbook on the Kurds*. Routledge- New York, 2019 σελ. 37)

⁹ό.π. σελ. 42

¹⁰Ισχυρά εμιράτα ήταν τα Bitlis, Baban, Soran και Botan (ό.π. σελ. 39-43)

ενδοφυλετικές επιδιώξεις των ηγετών και οι προστριβές εμπόδισαν την ένωση κατά των Οθωμανών¹¹.

Η εξάλειψη των εμιράτων, δημιούργησε ένα κενό που το εκμεταλλεύτηκαν οι φυλές και οι σουφιστές σεϊχίδες. Αυτό, μαζί με την αδυναμία της κουρδικής γλώσσας, καθυστέρησε την ανάπτυξη της αστικής τάξης στο Κουρδιστάν και κατά συνέπεια την ανάπτυξη του κουρδικού εθνικιστικού κινήματος. Η σημασία των εμιράτων ήταν ιδιαίτερη γιατί καθιέρωσε την κουρδική *διαφορετικότητα*¹². Όλοι οι παράγοντες που παρατέθηκαν παραπάνω, έχουν συνεισφέρει στη διαμόρφωση του *κουρδικού εθνικισμού* από τις αρχές του 19ου αιώνα, σύμφωνα με τη Denise Natali. Ωστόσο, άλλοι επιφανείς μελετητές όπως αναφέρει ο Peshawa A. Muhammed τοποθετούν την εμφάνιση ενός πλήρους, σημαντικού κουρδικού εθνικού κινήματος αμέσως μετά τον Α' ΠΠ¹³.

Η πάλη των Κούρδων για *ανεξαρτησία* (Κουρδικό Ζήτημα), γίνεται πιο εμφανής στο Ιράκ, όπου μετά την κατάτμηση της περιοχής του Κουρδιστάν σε τέσσερα κράτη (Ιράκ, Τουρκία, Ιράν, Συρία) έχουν καταφέρει σε περιόδους σημαντικής ιστορικής αλλαγής να κερδίσουν όλο και περισσότερα προνόμια ή να προωθήσουν τις διεκδικήσεις τους συλλογικά¹⁴. Το κουρδικό εθνικιστικό κίνημα στο Ιράκ εκφράζεται με τον Μαχμούντ Μπαρζανί μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το Φθινόπωρο του 1918, παράλληλα με την *κουρδική διανοήση* στην Κωνσταντινούπολη¹⁵. Τον είχαν καλέσει οι Βρετανοί ως διοικητή του κουρδικού βιλαετίου (vilayet= επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας) και αυτός αμέσως αυτοανακηρύχθηκε “Βασιλιάς του Κουρδιστάν”. Ήταν ηγέτης κουρδικής φυλής τη δεκαετία του '20 και αρνήθηκε σφόδρα την ενσωμάτωση των Κούρδων στο νεοσύστατο ιρακινό κράτος δημιουργώντας το βραχύβιο “Βασίλειο του Κουρδιστάν” το 1922 σε αντιδιαστολή του Βασιλείου του Ιράκ υπό τον Βασιλιά Φαϊζάλ Α' ¹⁶, ενώ προσπάθησε να προσεγγίσει τους Τούρκους και να παίξει

¹¹ό.π. σελ. 41

¹²ό.π. σελ. 45

¹³Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ 170

¹⁴ό.π. σελ. 167 και 168 - Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independence since the First World War*, στο Michael M. Gunter, *Routledge Handbook on the Kurds*. Routledge- New York, 2019 σελ. 302

¹⁵HamitBozarslan, “Being in time” the Kurdish movement and universal quests ό.π. σελ. 65

¹⁶Εξέδωσε και κάποια περιοδικά. Τα Roji Kurdistan, Bangê Kurdistan, και Diyarî Kurdistan. (βλέπε: ό.π. σελ. 66.-Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independencesince the First World War*ό.π.σελ. 305

ανεπιτυχώς¹⁷ ένα διπλό παιχνίδι. Η αποτυχία του Σεΐχη Μαχμούντ να ικανοποιήσει τους Βρετανούς οδήγησε εν μέρει στην ενσωμάτωση της Μοσούλης στο Ιράκ¹⁸.

1.2. Οι Κούρδοι του Ιράκ και η Βρετανική Εντολή

Ο απόηχος του Α'ΠΠ με τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο κατακερματισμός των κουρδικών περιοχών σε τρία κράτη (Τουρκία, Ιράκ, Συρία), και η δυναστεία Παχλαβί στο Ιράν που αντικατέστησε την δυναστεία Κατζάρων το 1926, έκαναν τους Κούρδους μέχρι και σήμερα να αποτελούν το μεγαλύτερο έθνος στον κόσμο χωρίς δικό τους κράτος, και το μόνο που ο κύριος κορμός του πληθυσμού χωρίζεται σε τέσσερα κράτη¹⁹. Σε Ιράκ και Τουρκία αποτελούν περίπου το 20% ενώ σε Ιράν και Συρία το 10%, αριθμώντας 35-40εκ.²⁰. Η αποτυχία τους να δημιουργήσουν ανεξάρτητο κράτος λόγω διαφορετικών επιδιώξεων των φυλών μέχρι και τον Α'ΠΠ, συνδυαζόμενη με τη βούληση της Βρετανίας πρωτίστως και της Τουρκίας δευτερευόντως, τους έκανε στην πορεία του 20ου αιώνα να υποστούν συχνά ακραία καταστολή και βίαιη ενσωμάτωση σε κράτη βαθιά εχθρικά προς οποιαδήποτε εκδήλωση κουρδικής πολιτισμικής ταυτότητας. Στους Κούρδους της Τουρκίας και του Ιράκ υποσχέθηκε ανεξαρτησία με τα άρθρα 62 και 64 της Συνθήκης των Σεβρών (1920)²¹, όμως η Συνθήκη της Λωζάνης (1923) που την αντικατέστησε δεν έκανε καμία αναφορά σε αυτούς. Τοιουτοτρόπως, όπως αναφέρει ο FredHalliday, οι Κούρδοι κλειδώθηκαν σε ένα κρατικό σύστημα έως την επόμενη σημαντική ιστορική αλλαγή²².

¹⁷Michael M. Gunter, *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*. PALGRAVE MACMILLAN- New York, 2008, σελ. 12

¹⁸Ο Σεΐχης Μαχμούντ, τα αδέρφια Καν και ο Σαϊντ Τάχα ήταν κάποιοι από τους ντόπιους ηγέτες φυλών που δεν ενέπνεαν εμπιστοσύνη στους Βρετανούς, και οι πρωτοβουλίες εξωτερικής πολιτικής τους, τους θορύβησαν ιδιαίτερα (βλέπε: Renad Mansour, *In Pursuit of Friends: The Kurdistan Region of Iraq's Foreign Affairs and Diplomacy* στο Gareth Stansfield, Mohammed Shareef, *The Kurdish Question Revisited*. Oxford University Press- United Kingdom, 2017σελ. 451)

¹⁹ό.π. σελ. 61.- T. David Mason, *Democracy, Civil War, and the Kurdish People Divided between Them*, στο David Romano, Mehmet Gurses, *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East Turkey, Iran, Iraq, and Syria*, Palgrave Macmillan, 2014, σελ. 111 και 253

²⁰ό.π. σελ 111-112

²¹Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future*, Pluto Press – London, 2007ό.π.σελ. 10-11

²²Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independence since the First World War*,ό.π.σελ. 302

Η εφαρμογή του συστήματος εθνών κρατών στη Μέση Ανατολή από τη Βρετανία και τη Γαλλία, με το χάραγμα των γραμμών και τον καθορισμό των σφαιρών επιρροής στην περίφημη Συμφωνία Σάικς-Πικό το 1916, οδήγησε σε βαθύτατα διαιρεμένες κοινωνίες καθώς δεν έλαβαν υπόψη την κατανομή του πληθυσμού σύμφωνα με τον Charles Tilley²³. Συγκεκριμένα, στο Ιράκ συγχωνεύθηκαν τρεις πρώην οθωμανικές επαρχίες: Μοσούλη, Βαγδάτη και Βασόρα. Στην επαρχία της Μοσούλης οι Κούρδοι αποτελούσαν την πλειοψηφία του πληθυσμού.

Για τη Βρετανία, μέσα από ανεπίσημες αναφορές στρατιωτικών και πολιτικών αξιωματούχων, το Κουρδιστάν δεν ήταν παρά μια γεωγραφική περιοχή, χωρίς νομική ή πολιτική ταυτότητα, και οι Κούρδοι γίνονταν αντιληπτοί ως επαναστατικές φυλές εχθρικές προς τον έλεγχο και τη συγκεντρωτική εξουσία²⁴. Παρότι το δικαίωμα τους για ανεξαρτησία γινόταν κατανοητό, υπήρχε η πεποίθηση ότι ένας Κούρδος ηγέτης είναι δύσκολο να προτιμήσει τα κουρδικά εθνικά συμφέροντα έναντι αυτών της φυλής του.

Η στάση της Βρετανίας να μην αφήσει τους Κούρδους να αυτονομηθούν σύμφωνα με τον Gareth Stansfield, εξηγείται επειδή υπήρχε η εκτίμηση ότι υπήρχαν πετρελαϊκά κοιτάσματα στην περιοχή της Μοσούλης. Ο έλεγχος του Ιράκ θα τους επέτρεπε να χτίσουν στρατηγικές για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Οι προβλέψεις αυτές δεν ήταν άκυρες όπως αποδείχτηκε το 1927 με την ανακάλυψη τεράστιων κοιτασμάτων στο Κιρκούκ²⁵, ζήτημα που απασχόλησε πολύ το σουνιτικό αραβικό καθεστώς της Βαγδάτης με αποτέλεσμα την εκτεταμένη αραβοποίηση της περιοχής.

Το 1930 υπογράφηκε Συνθήκη Συμμαχίας Βρετανίας-Ιράκ χωρίς καμία αναφορά στους Κούρδους, ενώ επέτρεπε στη Βρετανία να διατηρήσει αεροπορικές βάσεις στο Ιράκ. Το 1932 που το Ιράκ τυπικά ανεξαρτητοποιήθηκε από τη Βρετανία, αλλά στην πραγματικότητα ο Βασιλιάς Φαϊζάλ προωθούσε τα συμφέροντα της Βρετανίας μέχρι και το 1958, οι Κούρδοι του Ιράκ έλαβαν υποσχέσεις μόνο ως προς τα κοινωνικά και πολιτικά τους δικαιώματα και τα δικαιώματά τους ως μειονότητα, ενώ οι υποσχέσεις αυτές εφαρμόστηκαν φειδωλά έως καθόλου. Έτσι, όταν η κυβέρνηση της Βαγδάτης ήταν αδύναμη προσέφερε παραχωρήσεις στους Κούρδους, ενώ όταν

²³ό.π. σελ 303

²⁴Bengio Ofra, *Separate but Connected: The Synergic Effects in the Kurdish Sub-System*, στο Stansfield Gareth, Shareef Mohammed, *The Kurdish Question Revisited*. Oxford University Press – New York, 2017,σελ. 77–92

²⁵Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independence since the First World War*,ό.π.σελ. 304

ήταν δυνατή τις ακύρωνε και αντιμετώπιζε τις εντάσεις με βία²⁶. Κατά τη διάρκεια του Β'ΠΠ αναδείχτηκε ένας Κούρδος ηγέτης στο Ιράκ με τις εξεγέρσεις του (1941-1943). Ο Μουσταφά Μπαρζανί, παίρνοντας τα σκήπτρα από τον Σείχη Μαχμούντ το 1931 όταν ο τελευταίος ηττήθηκε²⁷, δημιούργησε το Κουρδικό Δημοκρατικό Κόμμα(KDP) το 1945, μια συμμαχία μεταξύ φυλών στη βάση τους αγροτών Κούρδων και αστικών αριστερών προσωπικοτήτων. Ζητούσε ανεξαρτησία ή αυτονομία για τους Κούρδους. Βοήθησε στρατιωτικά στη δημιουργία της Δημοκρατίας της Μαχαμπάντ το 1946 στο Ιράν, η οποία κατέρρευσε με την αποχώρηση των Σοβιετικών, μένοντας εξόριστος στη Σοβιετική Ένωση μέχρι το 1958, οπότε η αριστερή αστική πτέρυγα του KDP καθόρισε την πορεία του κόμματος²⁸.

²⁶ό.π. σελ. 304

²⁷Michael M. Gunter, *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*.ό.π. σελ. 13

²⁸Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ 172

2. Το Κουρδικό Ζήτημα στο Ιράκ κατά την περίοδο 1958-1990: εσωτερικές και περιφερειακές διαστάσεις

2.1. Η κατάκτηση της ιρακινής ανεξαρτησίας και η αντιμετώπιση των Κούρδων

Η εν λόγω τριακονταετία χαρακτηρίζεται από την επανάληψη του ίδιου μοτίβου: εσωτερική απειλή των Κούρδων για το καθεστώς του Ιράκ αντιμετωπίζεται με υποσχέσεις και διαπραγματεύσεις όταν η κυβέρνηση της Βαγδάτης είναι ισχυρή, και με καταστολή όταν έχει εδραιωθεί και επιδιώκει να επιβληθεί ως μοναδικό κέντρο εξουσίας. Η αλλαγή του καθεστώτος στο Ιράκ το 1958 με την επανάσταση του Στρατηγού Αμπντ Αλ-Καρίμ Κασέμ και την ανατροπή της Χασεμίτικης Μοναρχίας φάνηκε πολλά υποσχόμενη για τους Κούρδους²⁹. Αρχικά, ο Κασέμ έφερε από την εξορία τον Μουσταφά Μπαρζανί και αριστερούς πολιτικούς κρατούμενους, κυρίως για να του παράσχουν βοήθεια ενάντια στους αντιπάλους του, μπααθιστές και στρατιωτικούς υπό τον Αμπντ Αλ-Σαλίμ Αρίφ³⁰. Το επόμενο βήμα του μόλις εδραιώθηκε ήταν να στραφεί προς τον επόμενο εγγώριο κίνδυνο, τον Μουσταφά Μπαρζανί. Την ίδια στιγμή που υποσχέσεις δίνονταν στους Κούρδους σχετικά με αυτονομία, αλλά σε καμία περίπτωση δεν ήταν ειλικρινείς από την πλευρά της Βαγδάτης, ρήξεις σημειώνονταν στους Κούρδους μεταξύ των υποστηρικτών και μη της κυβέρνησης, όπως ο Μουσταφά Μπαρζανί. Η κατάσταση έφτασε σε τέλμα μεταξύ Κούρδων και κυβέρνησης το 1961, οπότε και ξεκίνησε ένοπλη εξέγερση κατά της Βαγδάτης. Στο διάστημα 1961-1970 ένας αριθμός διαπραγματεύσεων ναυάγησε, πάντα ακολουθούμενων από γενοκτονίες, εξαναγκαστικές μαζικές μετακινήσεις πληθυσμού και προσπάθειες ενσωμάτωσης και αφομοίωσης, με τους Κούρδους να αντιστέκονται υπό την ηγεσία του Μουσταφά Μπαρζανί³¹.

Το 1963, ομάδα μπααθικών και αντικομμουνιστών εθνικιστών με πραξικόπημα υπό τον Αρίφ ανέτρεψαν τον Κασέμ. Το πρώτο μπααθικό καθεστώς κράτησε μόλις από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Νοέμβριο του ίδιου έτους. Ο Αρίφ με εκ των έδων πραξικόπημα ανέτρεψε τους μπααθικούς

²⁹Σακκάς Γιάννης, *Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή*. Πατάκης- Αθήνα, 2002 σελ. 70

³⁰Ο Κασέμ ήταν αριστερός και αντι-νασεριστής. Δεν ήθελε ένταξη στην Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία. Ο Αρίφ ήταν νασεριστής και υπέρ της Η.Α.Δ. Ο πρώτος συμμετείχε με κομμουνιστές και Κούρδους, ο δεύτερος με μπααθικούς και συντηρητικούς (Βλέπε: ό.π. σελ. 71-72)

³¹Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independence since the First World War* ό.π. σελ. 306

και επέβαλε καθεστώς μετριοπαθούς αραβικού σοσιαλισμού/εθνικισμού μέχρι το 1968³². Για ακόμη μία φορά το 1963 οι Κούρδοι είδαν πράσινο φως ως προς τις επιδιώξεις τους καθώς πίστευαν ότι η κυβέρνηση θα είναι φιλική στην κουρδική αυτονομία. Η κατάπαυση πυρός που ακολουθήθηκε από διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ KDP και Μπάαθ δεν οδήγησε πουθενά καθώς οι Κούρδοι διεκδικούσαν το Κιρκούκ και τη Μοσούλη³³, υποχωρήσεις που οι Άραβες δεν θα έκαναν ποτέ. Μεταξύ άλλων επιδιώξεων ήταν το δικαίωμά τους για αυτονομία, εδραίωση νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας στον βορρά, Κούρδο αντιπρόεδρο στη Βαγδάτη, κουρδική λεγεώνα στον βορρά, καθώς και τοποθέτηση Κούρδων σε όλες τις θέσεις στο Κουρδιστάν. Η αποτυχία των συνομιλιών είχε ως αποτέλεσμα να ξεκινήσει μια διαδικασία διωγμών των Κούρδων μέσα από μια πολιτική αραβοποίησης που συνεχίστηκε για τα επόμενα σαράντα χρόνια³⁴. Στην πραγματικότητα το Μπάαθ δεν ενδιαφερόταν για τη λύση του Κουρδικού, αλλά για μια μελλοντική αραβική ένωση με τον Γκαμάλ Άμπντελ Νάσσερ. Μετά τη σύναψη συμφωνίας μαζί του, οι Κούρδοι δημοσίευσαν ένα μνημόνιο ζητώντας αναγνώριση του δι-εθνικού χαρακτήρα του κράτους του Ιράκ επιδεινώνοντας τις σχέσεις³⁵.

Ως το 1968, δεν παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές. Κατάπαυση πυρός επήλθε το 1964 με πρωτοβουλία του Μουσταφά Μπαρζανί, δυσσαρεστώντας κάποιους ισχυρούς ηγέτες στο KDP, επιφέροντας τριβές και ωθώντας τον να προβεί σε εκκαθάριση και να εδραιωθεί ως η πλέον αδιαμφισβήτητη δύναμη στην περιοχή των Κούρδων του Ιράκ. Το 1965 ξεκίνησαν πάλι εχθροπραξίες και το 1966 ο μετριοπαθής Πρωθυπουργός Αλ-Μπαζάζ³⁶ προχώρησε σε μια Συμφωνία 12 σημείων που προέβλεπε αναγνώριση της κουρδικής εθνικότητας και αποκεντρωμένη διοίκηση στον βορρά, χωρίς να υπονομεύει την ιρακινή ενότητα³⁷. Το βήμα του Αλ-Μπαζάζ δεν καρποφόρησε καθώς δεν τον στήριξαν οι συνεργάτες του. Ο θάνατος του Αρίφ, η διαδοχή από τον αδερφό του Αμπντ Αλ-Ραχμάν, που δεν βοήθησε τους Άραβες στον “Πόλεμο των 6 Ημερών”, η δυσσαρέσκεια συντηρητικών εθνικιστών αξιωματικών για την κατάργηση του

³²Σακκάς Γιάννης, *Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή*, ό.π. σελ. 72-74

³³Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq*. Westview Press- San Marcos (USA), 2017 σελ. 119

³⁴Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 17

³⁵Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 119

³⁶Ο πρώτος πολιτικός πρωθυπουργός του Ιράκ μετά την πτώση της Μοναρχίας. Ακαδημαϊκός, διπλωμάτης και συντηρητικός εθνικιστής (βλέπε: Σακκάς Γιάννης, *Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή* ό.π. σελ. 74)

³⁷Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 42

μονοπωλίου της Ιρακινής Εταιρείας Πετρελαίου(ΙΕΠ) και η επανεμφάνιση των νασερικών, τους έκαναν να αντιδράσουν ενωμένοι με το κόμμα Μπάαθ³⁸.

Το 1968 ανέβηκε στην εξουσία με πραξικοπηματικό τρόπο το κόμμα Μπάαθ και αφού πρώτα εξουδετέρωσε τους εθνικιστές, ανήσυχο μήπως επαναληφθούν τα γεγονότα του 1963 και για να κρατήσει την εξουσία, έπρεπε να πάρει κάποια μέτρα τόσο στο εσωτερικό με σημαντικότερο εθνικό ζήτημα το Κουρδικό, όσο και στην εξωτερική πολιτική με περιφερειακές προκλήσεις, δηλαδή το Ιράν³⁹. Κληρονομώντας την κατάσταση με τους Κούρδους από τον Αλ-Μπαζάζ οι μπααθικοί προσπάθησαν αρχικά να δώσουν κάποιες θέσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο στους Κούρδους. Αυτό αντιμετωπίστηκε με καχυποψία από τον Μουσταφά Μπαρζανί αλλά θετικά από τους Ιμπραήμ Αχμάντ και Τζαλάλ Ταλαμπανί, δύο άτομα με αντίθετες απόψεις από τον Μουσταφά Μπαρζανί. Δημιούργησαν νέα παρατάξη η οποία στηρίχθηκε από την κυβέρνηση και αυτό οδήγησε σε περαιτέρω σχίσμα στις κουρδικές παρατάξεις. Τελικά, ο Μουσταφά Μπαρζανί στράφηκε εναντίον της κυβέρνησης και επιτέθηκε σε εγκαταστάσεις της ΙΕΠ στο Κιρκούκ, δείχνοντας το πόσο ευάλωτο ήταν το Ιράκ οικονομικά και πόσες δυνατότητες είχαν οι Κούρδοι⁴⁰, με την κατάσταση να κλιμακώνεται και το 1969 να βρίσκονται Ιρακινοί Άραβες και Κούρδοι σε στρατιωτικό αδιέξοδο, επιφέροντας το Μανιφέστο της 11ης Μαρτίου 1970. Ήταν μία περίοδος που το Μπάαθ ήθελε να ανακουφισθεί από την πίεση του βορρά, καθώς εκτός από αυτούς είχε εγχώρια πίεση και από το Ιρακινό Κομμουνιστικό Κόμμα αλλά και από περιφερειακούς δρώντες, δηλαδή το Ιράν του Σάχη, το Ισραήλ, αλλά και τις Η.Π.Α.⁴¹.

Στην πραγματικότητα το εν λόγω Μανιφέστο εκπλήρωνε σχεδόν όλες τις φιλοδοξίες των Κούρδων, πέραν της ανεξαρτησίας⁴². Το κατά πόσο η προθέσεις της ιρακινής κυβέρνησης ήταν ειλικρινείς αμφισβητείται. Οι Κούρδοι ηγέτες κατάλαβαν ότι ήταν ένα τέχνασμα, αλλά τέτοιο που δεν μπορούσαν να αρνηθούν. Την επόμενη τριετία φάνηκε ότι ο κυβερνήτης του Ιράκ Σαντάμ Χουσεϊν δεν είχε καμία πρόθεση να εφαρμόσει το Μανιφέστο και έγιναν απόπειρες δολοφονίας έναντι του Μουσταφά Μπαρζανί. Το 1972 εθνικοποίησε τα πετρέλαια στο Κιρκούκ. Το Μανιφέστο τελικά δεν εφαρμόστηκε λόγω της αποτυχίας να συμφωνηθούν τα όρια που θα

³⁸Σακκάς Γιάννης, *Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή* ό.π. σελ.74-75 και Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 129

³⁹Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ.136

⁴⁰Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ. 173

⁴¹Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 19

⁴²ό.π. σελ. 18

καθόριζαν τις κουρδικές περιοχές και το καθεστώς του Κιρκούκ⁴³. Ύστερα από το ξέσπασμα συγκρούσεων το 1973, ο Σαντάμ Χουσεϊν εφάρμοσε μονομερώς Νόμο Αυτονομίας το 1974, στηριζόμενο στη Συμφωνία του 1970 και στην απογραφή του 1957. Ο Μουσταφά Μπαρζανί την αρνήθηκε όμως γιατί δεν περιλάμβανε το Κιρκούκ και στην πραγματικότητα προωθούσε μια πιο συγκεντρωτική κυβέρνηση⁴⁴. Η Συνθήκη του Αλγερίου μεταξύ Ιράκ και Ιράν έναν χρόνο μετά οδήγησε δεκάδες χιλιάδες Κούρδους του Ιράκ, τόσο πεσμεργκά όσο και πολίτες, στην προσφυγιά, αφού η ιρακινή κυβέρνηση ξεκίνησε μια εκστρατεία αντεκδίκησης και θανάτωσης χιλιάδων ανθρώπων. Περίπου 1500 χωριά καταστράφηκαν και στα μέρη που έμεναν Κούρδοι στάλθηκαν αραβικοί πληθυσμοί. Το ίδιο επαναλήφθηκε με τις επιχειρήσεις Άνφαλ 1987-1988.

Οι Κούρδοι αποτελούσαν κίνδυνο για το αραβικό σουνιτικό καθεστώς της Βαγδάτης γιατί είχαν διαφορετική καταγωγή και συνείδηση (έθνος), με φιλοδοξία ανεξαρτησίας-απόσχισης από το Ιράκ. Ταυτόχρονα όμως, μια άλλη εγχώρια απειλή ήταν οι Άραβες σίτες του Νότου που αποτελούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού, γύρω στο 60%, κατοικούσαν σε περιοχή με πλούσια πετρελαϊκά κοιτάσματα, ήταν αποκλεισμένοι από την εξουσία και ακολουθούσαν το ίδιο ισλαμικό δόγμα με τους αντίπαλους Ιρανούς, τον σιισμό⁴⁵.

Το 1975 με την στρατιωτική και συναισθηματική ήττα του Μουσταφά Μπαρζανί, η ηγεσία του KDP πέρασε στα χέρια του γιου του Μασούντ Μπαρζανί και οι Ιμπραήμ Αχμάντ και Τζαλάλ Ταλαμπανί εκμεταλλευόμενοι το πολιτικό κενό στην κουρδική περιοχή αποσχίστηκαν από το KDP δημιουργώντας την Πατριωτική Ένωση του Κουρδιστάν (εφεξής PUK). Το PUK επηρεάστηκε από το αριστερό, εκσυγχρονιστικό ρεύμα, και θεωρείται αριστερό με αστική βάση⁴⁶. Το 1975 αποτελεί χρονιά ορόσημο για το Ιρακινό Κουρδιστάν καθώς πέρα από την εκτεταμένη αραβοποίηση που έγινε από το Μπάαθ και την καταστολή των Κούρδων, γεννάται μία αντιπαλότητα ανάμεσα στα δύο αυτά μεγάλα κόμματα στην εγχώρια πολιτική σκηνή που κορυφώνεται το 1994, στοιχίζοντας στους Κούρδους του Ιράκ αφού δεν υπήρχε ενιαία πολιτική και δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν τις διαφορές τους για την πρωτοκαθεδρία. Οι διαφορές ήταν τόσο ιδεολογικές όσο και φυλετικές και θρησκευτικές, αλλά και γλωσσικές⁴⁷. Ο David Romano

⁴³Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ. 173

⁴⁴Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 20

⁴⁵Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*. Ι. Σιδέρης- Αθήνα, 2021 σελ. 213

⁴⁶Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 162

⁴⁷Οι φυλές Barzani και Talabani. Ανήκουν σε διαφορετικά ισλαμικά τάγματα των σουφί. Οι Barzani στο Qadiri και οι Talabani στο Naqshbandi. Οι Barzani μιλάνε Kurmanji οι Talabani μιλάνε Sorani (ή Kurdi).

υπογραμμίζει πως οι συγκρούσεις μεταξύ των Κούρδων του Ιράκ έχουν υπονομεύσει την ανεξαρτησία τους. Οι Κούρδοι υπό τα δύο μεγάλα κόμματα έχουν υπάρξει φίλοι και εχθροί⁴⁸ με την πρώτη συνεργασία τους να αρχίζει το 1982 εναντίον του ίδιου εχθρού, του Σαντάμ Χουσεΐν, διατηρώντας ξεχωριστές δυνάμεις πεσμεργκά υπό τον έλεγχό τους και έλεγχαν διαφορετικές περιοχές. Ο Μασούντ Μπαρζανί και το KDP το βορειοδυτικό ιρακινό Κουρδιστάν (Μπαχτινάν), ο Τζαλάλ Ταλαμπανί και το PUK το νοτιοανατολικό (Σορανί)⁴⁹. Αυτό που κυρίως επηρέασε και σχημάτισε τη σύγχρονη ιστορία των Κούρδων του Ιράκ είναι η πολιτική και οι στόχοι των περιφερειακών παικτών. Ιράν, Συρία, Τουρκία, Ισραήλ, Η.Π.Α. και Σοβιετική Ένωση, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των γεγονότων στην μικρή ευάλωτη κουρδική περιοχή του Ιράκ.

2.2. Ο Ρόλος των Περιφερειακών και Διεθνών Δρώντων

Το 1958, ανατρέπεται η μοναρχία στο Ιράκ από το στρατιωτικό πραξικόπημα του Κασέμ. Η αραβική αφύπνιση και η αντίθεση στην αποικιοκρατία της Βρετανίας και της Γαλλίας, έκανε τους Βρετανούς να χάσουν τον έλεγχο της Παλαιστίνης και της Αιγύπτου. Με σκοπό να διατηρήσουν τον έλεγχο στη Μέση Ανατολή, στράφηκαν στα συντηρητικά κράτη, δημιουργώντας το Σύμφωνο της Βαγδάτης το 1955 μεταξύ Ιράκ, Ιράν, Τουρκίας, και Πακιστάν, και των ίδιων, μια ιδέα των Η.Π.Α.⁵⁰. Το κίνημα των “Ελεύθερων Αξιοματικών” στην Αίγυπτο ενέπνευσε και τους στρατιωτικούς στο Ιράκ, οι οποίοι με έντονο το αίσθημα απο-αποικιοποίησης στράφηκαν στη Σοβιετική Ένωση για στήριξη, φτάνοντας σε “Συμφωνία για παροχή οικονομικής και τεχνικής βοήθειας” το 1959. Η δεκαετία του '60 που οι Η.Π.Α. παίρνουν σταδιακά τη σκυτάλη από τη Βρετανία στη Μέση Ανατολή, χαρακτηρίζεται από έντονη ανησυχία των πρώτων για τη σοβιετική διείσδυση στην περιοχή⁵¹ ενώ οι Κούρδοι απολάμβαναν τη στήριξη των Σοβιετικών, η οποία έφθινε σταδιακά μέχρι το 1972⁵².

Το αποτέλεσμα είναι πλέον να υπάρχουν δύο διοικήσεις μία στο βορειοδυτικό και μία νοτιοανατολικό τμήμα της κουρδικής περιοχής (βλέπε: ό.π.)

⁴⁸Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ. 175

⁴⁹Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. V.H. Winston & Son Inc, U.S., 2002 σελ. 288

⁵⁰Phoebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ.82-83

⁵¹Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 210

⁵²Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 22

Από την άλλη μεριά, το Ιράκ είχε επωμισθεί τη δυσαρέσκεια του κόσμου για την αποτυχία στον “Πόλεμο των 6 Ημερών” του 1967, είχε αρνηθεί την Απόφαση 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε (Σ.Α.Ο.Η.Ε) για την απόσυρση των Ισραηλινών στρατευμάτων από την αραβική περιοχή με αντάλλαγμα την ειρήνη, με το αντίπαλο καθεστώς της Συρίας οι σχέσεις ήταν ψυχρές, ενώ με την Αίγυπτο ψυχράνθηκαν οι σχέσεις όταν ο Πρόεδρος Ανουάρ Σαντάτ δέχτηκε την πρόταση για ειρήνη με το Ισραήλ από τις Η.Π.Α. Εντάσεις ξεκίνησαν και με το Ιράν από το 1969, όταν αυτό κατηγόρησε το Ιράκ για μη εκπλήρωση των υποσχέσεων της Συνθήκης του 1937 και πρόβαλε αξιώσεις για μετακίνηση των συνόρων στη μέση του ποταμού Σατ-αλ-Αράμπ⁵³. Η ιρακινή απειλή, η ιρακινή απομόνωση από τη Σαουδική Αραβία και τα συντηρητικά σειχάτα του Κόλπου, παράλληλα με τις ιστορικές αξιώσεις στο Κουβέιτ από το Ιράκ, έφεραν το τελευταίο σε ευρεία απομόνωση από όλα τα κράτη της περιοχής και σε αυτό το πλαίσιο προσέγγισε τη Σοβιετική Ένωση για τη Συμφωνία του 1972⁵⁴. Κυρίως, ως αντίβαρο στις αναπτυσσόμενες σχέσεις Η.Π.Α.-Ιράν⁵⁵.

Έτσι, ο Μασούντ Μπαρζανί βρήκε έναν σύμμαχο στο Ιράν όταν χρειάστηκε βοήθεια καθώς η παράταξη Αχμάντ-Ταλαμπανί είχε επαφές με την ιρακινή κυβέρνηση⁵⁶. Ο Σάχης του Ιράν στήριξε τους Κούρδους του Ιράκ ώστε να ασκήσει πίεση στη Βαγδάτη. Οι Η.Π.Α. μετά το 1972, τη Συμφωνία Ιράκ-Ε.Σ.Σ.Δ και την εθνικοποίηση της ΙΕΠ, μέσω της CIA και του Χένρυ Κίσσινγκερ εγγυήθηκαν πως η βοήθεια από το Ιράν θα συνεχιζόταν⁵⁷, δίνοντας αυτοπεποίθηση στους Κούρδους του Μασούντ Μπαρζανί να συνεχίσουν την ένοπλη εξέγερση κατά της Βαγδάτης το 1974 με αποτέλεσμα τον διωγμό 100.000 Κούρδων.

Η αφύπνιση του κουρδικού εθνικισμού κορυφώθηκε το 1975. Ο κουρδικός αγώνας πλέον εστιάστηκε στην εθνική διαφορά Κούρδων και Αράβων στο Κιρκούκ και τη Μοσούλη. Με την εθνικοποίηση των πετρελαίων το 1972 και την πετρελαϊκή κρίση ως αποτέλεσμα του “Πολέμου του ΓιομΚιπούρ” το 1973, τετραπλασίασαν τα έσοδα της Βαγδάτης και οι Άραβες Ιρακινοί συννίτες πήραν τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού μετατρέποντας την κυβερνητική ισχύ σε

⁵³Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 142

⁵⁴ό.π. σελ. 142-143

⁵⁵Peshawa A. Muhammed, *The Kurdish Question: An Overview* ό.π. σελ. 173

⁵⁶Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 147

⁵⁷Ο Barzani χαρακτηριστικά το 1973 δήλωσε “We do not trust the Shah ... I trust America. America is too great a power to betray the Kurds.” (βλέπε: Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 23)- Οικονομική βοήθεια στους Κούρδους ύψους 16 εκατομμυρίων δολαρίων δόθηκε από τη CIA στον Μουσταφά Μπαρζανί με εντολή του Προέδρου Νίξον (βλέπε: Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π.σελ. 148)

κυβερνητική καταστολή εναντίον των μη αραβικών πληθυσμών. Ωστόσο μεταξύ Ιράκ και Ιράν οι εχθροπραξίες συνεχίζονταν. Οι λόγοι έντασης είναι πολλοί και πολύ παλαιοί. Η διεκδίκηση της πολιτικής και πολιτισμικής ηγεμονίας της περιοχής, οδήγησε σε φιλονικίες τόσο για την ονομασία της περιοχής του Κόλπου, όσο και για τα στενά του ποταμού Σατ-αλ-Αράμπ, μεγάλης σημασίας για το Ιράκ αφού δεν έχει μεγάλη ακτογραμμή⁵⁸, όσο και για την αραβική περιοχή του Κουζεστάν⁵⁹. Το 1975 οι δύο πλευρές κατέληξαν στην Συμφωνία του Αλγερίου, όπου το Ιράκ δεν είχε κανένα εδαφικό όφελος, αλλά απέσπασε από το Ιράν την άρση της βοήθειας στους Κούρδους του Ιράκ.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 έγιναν σημαντικές αλλαγές τόσο στην περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων, όσο και εντός του Ιράκ. Από τη μία, στο Ιράκ ο πιο σκληρός Σαντάμ Χουσεΐν πήρε τη θέση του Αχμάντ Χασάν Αλ-Μπακρ⁶⁰ ενώ στο περιφερειακό κομμάτι, σημειώθηκαν δύο αλλαγές. Μετά από λαϊκή επανάσταση κοινωνικού χαρακτήρα που μετατράπηκε σε μεσσιανικό, ανατράπηκε ο Σάχης στο Ιράν και εγκαθιδρύθηκε θεοκρατικό σιιτικό καθεστώς από τον Ρουχολάχ Χομείνι το 1979· γεγονός που δημιούργησε ανησυχία τόσο στη Δύση όσο και στο Ιράκ⁶¹. Η εισβολή Σοβιετικών στο Αφγανιστάν οδήγησε τις σχέσεις Βαγδάτης-Μόσχας να φτάσουν στο ναδίρ. Αρχικά, η Μόσχα ενοχλήθηκε με την προσέγγιση Βαγδάτης-Τεχεράνης το 1975 εφόσον δεν είχε ερωτηθεί για μια τέτοια κίνηση, και στη συνέχεια οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ Ιράκ και Δύσης ανέβηκαν κατακόρυφα με παράλληλη πτώση των εμπορικών συναλλαγών με την Ε.Σ.Σ.Δ⁶². Επακολούθως, ο “ερυθρός κίνδυνος” της συμμαχίας Ιράκ-Σοβιετική Ένωση, αντικαταστάθηκε από τον “πράσινο κίνδυνο”, το ισλαμικό καθεστώς της Τεχεράνης. Το 1980 ο Σαντάμ Χουσεΐν εισβάλλει στο Ιράν έχοντας με το μέρος του σχεδόν όλες τις χώρες συμπεριλαμβανομένων των Η.Π.Α. αφού όλοι εκλαμβάνουν το νέο καθεστώς στο Ιράν σαν απειλή στο ζήτημα της ροής και τιμής του πετρελαίου, ειδικά μετά το δεύτερο πετρελαϊκό σοκ τον Μάρτιο του 1979. Επιπλέον, οι Η.Π.Α. φοβούνται τη σοβιετική διείσδυση στο Ιράν καθώς το Τουντέχ (Κομμουνιστικό Κόμμα του Ιράν) στήριζε το νέο καθεστώς. Αυτοί οι παράγοντες

⁵⁸Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*.π. σελ. 214

⁵⁹Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq*.π. σελ. 149και170

⁶⁰Από το 1968 ο Σαντάμ Χουσεΐν ήταν ο νούμερο δύο στη διακυβέρνηση του Ιράκ. Φημολογείται ότι προσπάθησε να επισημοποιήσει τη θέση του ως αρχηγός και επέσπευσε την συνταξιοδότηση του Αλ-Μπαρ (βλέπε:ό.π. σελ. 168)

⁶¹Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*.π. σελ. 214

⁶²Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq*.π. σελ. 159

οδήγησαν στη διατύπωση του Δόγματος Κάρτερ το 1980, κατά το οποίο οι Η.Π.Α. θα αντιμετώπιζαν οποιαδήποτε απειλή στο ζωτικής σημασίας για αυτήν περιοχή του (αραβο-περσικού) Κόλπου⁶³.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου Ιράκ-Ιράν (1980-1988) όλοι στήριζαν το Ιράκ, εκτός από τη Συρία και το Ισραήλ. Οι σχέσεις Συρίας-Ιράκ δεν ευδοκίμησαν ποτέ από το '50 και μετά, για ιδεολογικούς, πολιτικούς και οικονομικούς λόγους, ενώ το Ισραήλ έβλεπε την πιθανή νίκη του Ιράν ως έναν λιγότερο αραβικό εχθρό⁶⁴. Οι Η.Π.Α. εξαρχής στήριζαν το Ιράκ, στη συνέχεια όμως ξεκίνησαν εμμέσως να στηρίζουν και το Ιράν, με το σκάνδαλο Irangate 1985-1986⁶⁵. Στόχος ήταν να αποδυναμωθούν και τα δύο κράτη αποτρέποντας τα να αποκτήσουν μεγάλη δύναμη και δυνητικά να πλήξουν τα συμφέροντά τους.

Σε αυτό τον πόλεμο που διέλυσε τις υποδομές και την οικονομία του Ιράκ δημιουργώντας τεράστια χρέη, οι Κούρδοι χρησιμοποιήθηκαν από αμφοτέρους καθώς ενίσχυαν ο ένας την κουρδική μειονότητα του άλλου δημιουργώντας εσωτερικό εχθρό που θα έδινε πλεονέκτημα στον πόλεμο⁶⁶. Αυτή τη δεκαετία μπαίνει στην εξίσωση και η Τουρκία, η οποία έχει δική της κουρδική μειονότητα. Όταν ξεκίνησαν επιδρομές από το Εργατικό Κουρδικό Κόμμα (PKK)⁶⁷ το 1984, Ιράκ και Τουρκία συμφώνησαν στο δικαίωμα καταδίωξης των Κούρδων της Τουρκίας και σε ιρακινό έδαφος, το επονομαζόμενο “hotpursuit”⁶⁸. Ταυτόχρονα, η Τουρκία αποτέλεσε έναν καλό

⁶³Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 216

⁶⁴Η Συρία είχε ιδεολογική εγγύτητα με το Ιράκ λόγω μπασαθικού καθεστώτος. Το Ισραήλ παρότι στήριξε το Ιράν είχε απειληθεί από τη ρητορική του Χομεϊνί. (βλέπε: ό.π. σελ. 216)

⁶⁵Rhebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 176

⁶⁶Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 217

⁶⁷Κουρδικό κόμμα μαρξιστικής-λενινιστικής ιδεολογίας με περιοχή δραστηριοποίησης την Τουρκία, που στόχο έχει την αυτονόμηση όλων των Κούρδων και τον σχηματισμό κράτους. (βλέπε: Halliday, F, *The Middle East in International Relations: Power, Politics and Ideology*. ό.π. σελ. 107)

⁶⁸Η Τουρκία έβαλε σε κουρδικά χωριά ντόπιους τοποτηρητές “φύλακες χωριών”, για να ενημερώνεται για κινήσεις των μελών του PKK και για πληροφορίες σχετικά με το ποιοι Κούρδοι χωρικοί τους βοηθάνε (βλέπε: David T. Mason, *Democracy, Civil War, and the Kurdish People Divided between Them*, ό.π. σελ. 121)

εμπορικό εταίρο τόσο για τη διοχέτευση του ιρακινού πετρελαίου κατά τη διάρκεια του οκταετούς πολέμου, όσο και για τουρκικά εμπορεύματα προς το Ιράκ⁶⁹.

Το 1982 συμφώνησαν τα δύο μεγάλα κόμματα σε ένα αδιάσπαστο Κουρδιστάν⁷⁰. Παρόλα αυτά ξέσπασαν πάλι συγκρούσεις που τελείωσαν με ανακωχή το 1983. Άρχισαν να συνεργάζονται ξανά κατά του ιρακινού καθεστώτος το 1987. Τότε KDP και PUK συσπειρώθηκαν μαζί με το Κουρδικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, το Ιρακινό Κομμουνιστικό Κόμμα και το Ασσυριακό Δημοκρατικό Κίνημα εναντίον του Σαντάμ Χουσεΐν. Οι Κούρδοι είχαν σημαντική βοήθεια τόσο από το μπααθικό καθεστώς της Συρίας, όσο και από το Ιράν του Ρουχολάχ Χομείνι⁷¹. Με τις Επιχειρήσεις Άνφαλ το 1987-1988 και την επίθεση στη Χαλάμπτζα, καταστράφηκαν περίπου 4000 χωριά, 1.5εκ. Κούρδοι εκτοπίστηκαν ενώ πέθαναν περίπου 180.000⁷². Μέχρι το 1989 υπολογίζεται ότι τα 2/3 των κουρδικών περιοχών του Ιράκ είχαν ερημωθεί.

⁶⁹Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 181

⁷⁰Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π.,σελ. 288

⁷¹ό.π.

⁷²Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π.σελ. 186-187- Ο όρος Anfal έχει τις ρίζες του στη surah ή στίχο του Κορανίου και παραπέμπει στα λάφυρα του “Ιερού Πολέμου”. Υπεύθυνος είχε τεθεί από τον Σαντάμ Χουσεΐν ο ανιψιός του, Αλί Χασάν Αλ-Μαγίντ, γνωστός και ως “Chemical Ali” για τη χρήση χημικών όπλων. (βλέπε: Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 25-33)-Ο οργανισμός Human Rights Watch υπολογίζει τους νεκρούς 50.000-100.000 ενώ συγκεκριμένα στη Halabja έχει τα ονόματα από 3.200 άτομα, και υπολογίζει τους νεκρούς 4.000-7000. Ο David McDowall υπολογίζει τους νεκρούς συνολικά 150.000-200.000 (βλέπε: Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π., σελ. 289

3. Ο Πόλεμος του 1991 και η επίδρασή του στους Κούρδους

3.1. Κουρδικός θύλακας ασφαλείας από τη μία, Κουρδικός εμφύλιος από την άλλη

Μετά τον πόλεμο με το Ιράν, το Ιράκ ήρθε αντιμέτωπο με την ανάγκη ανοικοδόμησης της χώρας, τόσο γιατί το καθεστώς ήθελε να παραμείνει στην εξουσία, αλλά και για λόγους ασφάλειας του ίδιου του Προέδρου⁷³. Ελλείπει χρημάτων και δεδομένης της απροθυμίας των πετρομοναρχιών του Κόλπου να δανείσουν και άλλα χρήματα στο ιρακινό καθεστώς, τον Αύγουστο του 1990 Σαντάμ Χουσεϊν εισέβαλε στο Κουβέιτ. Οι Η.Π.Α. δεν έμειναν αμέτοχες σε αυτή την κίνηση, αφού το Ιράκ, με την κατάληψη του Κουβέιτ, θα κατείχε συνολικά το 1/5 της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου⁷⁴. Ηγήθηκαν διεθνούς στρατιωτικής δύναμης, επιχείρηση “Καταιγίδα της Ερήμου”, δηλαδή τον πρώτο Πόλεμο του Κόλπου το 1991, με στόχο την απελευθέρωση του Κουβέιτ. Με το πέρας του πολέμου, ξέσπασαν εξεγέρσεις στον νότο του Ιράκ από τους Άραβες σίιτες(*Intifada*), και από τους Κούρδους στον βορρά (*rafareen*)⁷⁵ που κατεστάλησαν βίαια και άμεσα από την ιρακινή κυβέρνηση.

Η ανθρωπιστική κρίση που ακολούθησε με τους περίπου 2εκ. Κούρδους πρόσφυγες στα σύνορα με την Τουρκία και το Ιράν⁷⁶, έκανε τον συνασπισμό Η.Π.Α.-Βρετανίας να αναζητήσει λύσεις στον Ο.Η.Ε. , με αποτέλεσμα την επιχείρηση “*Provide Comfort*”, τη δημιουργία ενός θύλακα ασφαλείας για τους Κούρδους στο βορρά, και την τριχοτόμηση του Ιράκ, με την επιβολή ζώνης απαγόρευση πτήσεων (*safe haven*) της ιρακινής αεροπορίας πάνω από τον 36ο παράλληλο, δηλαδή στις κουρδικές περιοχές Σουλεϊμανίγια, Ερμπίλ και Ντοχούκ και κάτω από τον 32ο. Η επιβολή αυτών των μέτρων στην ιρακινή κυβέρνηση, έδωσε ελευθερία κινήσεων στους Κούρδους, που για πρώτη φορά πήραν τον έλεγχο των περισσότερων περιοχών που πάντοτε διεκδικούσαν (εκτός του Κιρκούκ) και εγκαθίδρυσαν δική τους περιφερειακή διοίκηση, χωρίς

⁷³Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 219

⁷⁴Το Ιράκ κατείχε το 12% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου. Το Κουβέιτ κατείχε το 8%.(βλέπε: Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 219

⁷⁵Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π., σελ. 289

⁷⁶Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π.σελ. 214- Περίπου 500.000 Κούρδοι έφυγαν για Τουρκία και περίπου 1.5εκ. για Ιράν (βλέπε: Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 36)

όμως διεθνή αναγνώριση. Η απόσυρση των ιρακινών στρατευμάτων ακολουθήθηκε από την αυστηρή επιβολή οικονομικών κυρώσεων στο Ιράκ με τις Αποφάσεις 687 και 688 του Σ.Α.Ο.Η.Ε, ενώ η κυβέρνηση του Ιράκ, επέβαλε περιορισμούς οικονομικούς και προμηθειών στο βορρά, οδηγώντας την περιοχή σε οικονομική και πολιτική παράλυση⁷⁷.

Με δεδομένη την κατάσταση στο εσωτερικό της χώρας, οι Κούρδοι θεώρησαν πως έπρεπε να δείξουν στην διεθνή κοινότητα μια εικόνα καλύτερης δημοκρατίας από την κυβέρνηση του Ιράκ. Τα δύο μεγάλα κόμματα, KDP και PUK, αποφάσισαν τη διεξαγωγή εκλογών το 1992. Το KDP κέρδισε τις εκλογές όμως το PUK δεν δέχτηκε το αποτέλεσμα. Έτσι, οδηγήθηκαν σε συγκυβέρνηση αλλά, τελικά, κατέληξαν να φτιάχνουν δύο διαφορετικές διοικήσεις με διαφορετικές έδρες και Κοινοβούλια, στο Ερμπίλ (KDP) και στη Σουλεϊμανίγια (PUK).

Συνέπεια αυτού, ήταν ο εμφύλιος πόλεμος 1994-1998, σε μία μάχη για την πολιτική πρωτοκαθεδρία. Από το τέλος της εσωτερικής σύγκρουσης των Κούρδων μέχρι και το 2003, υπήρχαν ανοιχτοί διάλογοι επικοινωνίας με τον Σαντάμ Χουσεϊν για να βρεθεί λύση στο Κουρδικό ζήτημα. Οι συζητήσεις, όμως, έρχονταν συνέχεια σε αδιέξοδο γιατί οι Κούρδοι ηγέτες δέχονταν μόνο την ομοσπονδοποίηση, ενώ η κυβέρνηση προσέφερε επέκταση και μορφοποίηση του ήδη υπάρχοντος Νόμου Αυτονομίας του 1974, ο οποίος είχε αποδειχθεί γράμμα κενό⁷⁸. Αντιλαμβανόμενοι οι Κούρδοι του Ιράκ ότι έχει αναβαθμιστεί η θέση τους στην περιοχή, δε θα συμβιβάζονταν με τίποτα λιγότερο από μία de facto αυτοδιοίκηση εντός των συνόρων - τουλάχιστον στην αρχή- του κράτους του Ιράκ. Κατά την δωδεκαετία 1991-2003 η απαγόρευση εισόδου του ιρακινού στρατού στο βόρειο Ιράκ, καταπατήθηκε το 1996 όταν το KDP, κατά τη διάρκεια συγκρούσεων με το PUK κάλεσε τον ιρακινό στρατό για βοήθεια και παρέμβαση στο Ερμπίλ. Ο ιρακινός στρατός μπήκε, βοήθησε και αποχώρησε, χωρίς άλλη παρέμβαση στα εσωτερικά πολιτικά ζητήματα των Κούρδων⁷⁹. Ούτε οι Κούρδοι ούτε η ιρακινή κυβέρνηση είχαν τόσο μεγάλη δύναμη, ώστε να επιβληθούν ο ένας στον άλλο, με αποτέλεσμα η κατάσταση να παραμένει αδιέξοδη. Οι Ιρακινοί θεωρούσαν πως με την έννοια της ομοσπονδοποίησης οι Κούρδοι ήθελαν να εφαρμόσουν πράγματα που δεν έχουν σχέση με τη βασική ιδεολογικοπολιτική σύλληψη του καθεστώτος, δηλαδή του ενός κράτους, ενός λαού και ενός κοινού αγώνα. Επιπροσθέτως, υπήρχαν μόνιμες διαφορές Κούρδων – Βαγδάτης, για το καθεστώς του Κιρκούκ, την “Ιερουσαλήμ των Κούρδων”, παρότι η κοινώς αποδεκτή απογραφή του 1957

⁷⁷Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* π. σελ. 215

⁷⁸ Saad Naji Jawad, *The Kurdish question in Iraq: historical background and future settlement, Contemporary Arab Affairs, 1:1*, 33-34, <https://doi.org/10.1080/17550910701773119>

⁷⁹ό.π.

έδειχνε ότι οι Κούρδοι δεν αποτελούσαν την πλειοψηφία. Το σημαντικότερο, πάντως, για τους Κούρδους του Ιράκ ήταν πως οι περιορισμοί που είχαν επιβληθεί στη Βαγδάτη επέτρεπαν στην αυτοαποκαλούμενη *Κυβέρνηση του Κουρδιστάν* να δρα ανεξάρτητα σε οικονομικά, στρατιωτικά ή θέματα ασφαλείας⁸⁰.

3.2. Περιφερειακοί και Διεθνείς Δρώντες στο Ιράκ και στον Κουρδικό Εμφύλιο

Ο Πόλεμος του Κόλπου έδειξε ότι οι Η.Π.Α., πλέον, θα αναδιαμόρφωναν τις περιφερειακές και διεθνείς ισορροπίες, ώστε να εξυπηρετούνται τα δικά τους συμφέροντα και να προβάλλεται το ιδεολογικό, πολιτικό και οικονομικό τους μοντέλο⁸¹. Οι εξεγέρσεις που ξέσπασαν σε νότο και βορρά, υποκινήθηκαν από τον Πρόεδρο Μπους όταν στο ραδιόφωνο “Voice of America” κάλεσε τους Ιρακινούς να “πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους”⁸². Ο Πόλεμος του Κόλπου ανέδειξε την περιφερειακή διάσταση του Κουρδικού ζητήματος, που μέχρι τότε αντιμετωπιζόταν ως εσωτερικό πρόβλημα των χωρών όπου κατοικούσαν Κούρδοι. Αποκτώντας μία *de facto*, μη θεσμοθετημένη αυτονομία οι Κούρδοι του Ιράκ κατάφεραν να τραβήξουν πάνω τους τα φώτα της διεθνούς κοινότητας επιχειρώντας να χτίσουν μια δημοκρατία μέσα σε ένα καταπιεστικό και κατασταλτικό κράτος, και να δείξουν πως έχουν την ικανότητα να αυτοδιοικηθούν⁸³. Το Κουρδικό Μέτωπο (Kurdish Front, μετέπειτα Περιφερειακή Κυβέρνηση του Κουρδιστάν -KRG) στηρίχθηκε λεκτικά για τις εκλογές από τις Η.Π.Α., ενώ η Ε.Ε. ενέκρινε και ενθάρρυνε την αυτονομία⁸⁴. Παρότι το Κουρδικό Μέτωπο είχε διακηρύξει πως δεν στοχεύει στην απόσχιση με τις εκλογές του 1992, αυτή η δυναμική που είχε αναπτυχθεί στο Ιρακινό Κουρδιστάν ανησύχησε ιδιαίτερα τα γειτονικά κράτη, την Τουρκία κυρίως, το Ιράν αλλά και τη Συρία. Η Τουρκία, που από το 1984 υφίσταται τον αντάρτικο πόλεμο από το ΡΚΚ, είδε εξ’ αρχής δύσπιστα τις κινήσεις

⁸⁰ό.π. σελ. 35

⁸¹Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 221

⁸²Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π.,σελ. 289

⁸³Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 44-47

⁸⁴Η ΚRG έχει τις ρίζες της στο Kurdish Front (Κουρδικό Μέτωπο) την ομπρέλα κάτω από την οποία το 1987 συσπειρώθηκαν το KDP, PUK, KDPD (Kurdistan People’s Democratic Party- Λαϊκό Δημοκρατικό Κόμμα του Κουρδιστάν), PASOK (Kurdistan Socialist Party- Σοσιαλιστικό Κόμμα του Κουρδιστάν), το Κουρδικό Παράρτημα του Ιρακινού Κομμουνιστικού Κόμματος, το Ασσυριακό Δημοκρατικό Κίνημα και το Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (βλέπε: Kerim Yildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 44)

των Κούρδων του Ιράκ, και φοβούμενη την αφύπνιση του δικού της κουρδικού πληθυσμού, αρνήθηκε να δεχτεί τους 500.000 χιλιάδες εκτοπισμένους, που έφθασαν στα σύνορά της με την καταστολή της εξέγερσής τους στο βόρειο Ιράκ. Με διαβεβαίωση των Η.Π.Α., πως οι Κούρδοι δε θα έπαιρναν πολιτικό πλεονέκτημα, βοήθησαν με την εγκατάσταση βάσεων στο έδαφός τους. Επίσης, ο Πρόεδρος ΤουργκούτΟζάλ ξεκίνησε να έχει σχέσεις με τους Κούρδους του Ιράκ και να συζητάει για το Κουρδικό ζήτημα στο τουρκικό έδαφος⁸⁵, ενώ ταυτόχρονα, συνάπτεται συμφωνία μεταξύ Τουρκίας, Ιράν και Συρίας βασιζόμενη στην πιθανή κατάρρευση του Ιράκ και στην αποτροπή δημιουργίας ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους⁸⁶.

Οι σχέσεις μεταξύ Τουρκίας, KDP και PUK ήταν περίπλοκες, όπως ήταν και οι σχέσεις των δύο αυτών κομμάτων με το PKK. Η Τουρκία λειτούργησε ανασταλτικά το 1994 σε διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ των δύο κομμάτων του Ιρακινού Κουρδιστάν σχετικά με το Σύνταγμα της KRG, καθώς θεώρησε ότι θα οδηγήσει σε σχεδόν ανεξαρτησία, ενώ φιλοξένησε στην Άγκυρα το 1996 συνομιλίες μεταξύ των δύο κομμάτων που βρίσκονταν σε εμφύλια σύγκρουση. Η Τουρκία θεωρούσε ότι το KDP εξυπηρετεί τα συμφέροντά της, και υποστήριζε πως η διαμάχη KDP-PUK δίνει χώρο στο PKK, γι' αυτό και τελικά εξαπέλυσε 4 επιθέσεις σε ιρακινό έδαφος εναντίον του, παραβιάζοντας την ιρακινή κυριαρχία. Η KRG ανήμπορη να ανταγωνιστεί την Άγκυρα, βοήθησε τις στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά του PKK το 1992. Οι Κούρδοι του Ιράκ είχαν ανεχθεί το PKK στην περιοχή τους αλλά με την προϋπόθεση να μην γίνονται επιδρομές. Οι διερευνητικές συνομιλίες μεταξύ KDP-PUK ήταν η αιτία, και με αφορμή την υποστήριξη που έδινε το KDP στην Τουρκία, το PKK επιτέθηκε στο KDP, μιας και η διαμάχη KDP-PUK και η αστάθεια που προκαλούσε, το ενίσχυε, οπότε δεν επεδίωκε τη συμφιλίωση τους. Το PKK υποστηριζόταν από το PUK, το οποίο υποστηριζόταν από το Ιράν, που έβλεπε καχύποπτα την Τουρκία να δρα με τέτοιο τρόπο κοντά στα σύνορά του. Με τις επιδρομές σε ιρακινό έδαφος οι Τούρκοι πέραν της αντιμετώπισης του PKK ήθελαν να προειδοποιήσουν τους εγχώριους κουρδικούς πληθυσμούς για το τι θα επακολουθούσε εάν επεδίωκαν ανεξαρτησία⁸⁷.

Το 1996 το KDP ζητά βοήθεια από τη Βαγδάτη⁸⁸ και καταρρέει το *safehaven*, χωρίς σοβαρά αποτελέσματα. Το 1998, ο Πρόεδρος Κλίντον μεσολαβεί υπέρ της συμφιλίωσης KDP-PUK, πράγμα που επιτυγχάνεται με τη Συμφωνία που υπογράφηκε στην Ουάσινγκτον. Από τότε και μέχρι το 2003, το βόρειο Ιράκ θα ανακουφιστεί οικονομικά και ανθρωπιστικά λόγω του

⁸⁵KerimYildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ.84

⁸⁶Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π.,σελ. 289

⁸⁷KerimYildiz, *The Kurds in Iraq Past, Present and Future* ό.π.σελ. 79-82

⁸⁸Carl Dahlman, *Eurasian Geography and Economics*. ό.π.,σελ. 291

προγράμματος *Πετρέλαιο για Τρόφιμα (Oil-For-Food Program)*. Η αιχμαλωσία του Οτσαλάν το 1999, στην οποία βοήθησαν οι Η.Π.Α. την Τουρκία, έκανε το PKK να μην είναι τόσο απειλητικό για την KRG και διαφοροποίησε την ατζέντα του, επιζητώντας πλέον λύση του Κουρδικού ζητήματος εντός του τουρκικού κράτους, ζητώντας περισσότερες ελευθερίες. Την ίδια περίοδο, η Τουρκία προσπαθεί να αποκτήσει το καθεστώς της υποψήφιας προς ένταξιν χώρας στην ΕΕ, πράγμα που επιτυγχάνει με την απόφαση που λαμβάνεται κατά την Σύνοδο Κορυφής του Ελσίνκι το 1999. Επομένως πρέπει να πληροί τα κριτήρια της Κοπεγχάγης και να κάνει βήματα εκδημοκρατισμού, στα πλαίσια του οποίου εντάσσεται και το ζήτημα της αντιμετώπισης των Κούρδων που ζουν στην επικράτειά της. Έτσι, το Κουρδικό περιπλέκεται ακόμα περισσότερο για την Τουρκία, που αναλογίζεται τον αντίκτυπο ενδεχόμενης ομοσπονδοποίησης του Ιρακινού Κουρδιστάν.

4. Η επιχείρηση “Σοκ και Δέος” και οι συνέπειές της για την εσωτερική σταθερότητα και τους Κούρδους του Ιράκ

4.1. Η μετατροπή του ιρακινού κράτους σε ομοσπονδία και οι εσωτερικές συγκρούσεις

Σε απάντηση των τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον τους, την 11η Σεπτεμβρίου 2001, οι Η.Π.Α, με την επιχείρηση “Ελευθερία για πάντα” κήρυξαν τον πόλεμο κατά της ισλαμικής τρομοκρατίας, και διατύπωσαν το δόγμα του προληπτικού πολέμου, διακηρύσσοντας ότι δεν πρόκειται μόνον για την υπεράσπιση της δικής τους ασφάλειας αλλά και αυτής των συμμάχων τους. Έτσι, μετά το Αφγανιστάν, στο στόχαστρο των Η.Π.Α. μπήκε το Ιράκ επειδή θεωρούσαν ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν έχει άμεση σχέση με την Αλ-Κάιντα και διαθέτει όπλα μαζικής καταστροφής. Αυτό οδήγησε στον Β΄ Πόλεμο του Κόλπου τον Μάρτιο του 2003, με την επιχείρηση “Σοκ και Δέος”, από αμερικανο-βρετανικές δυνάμεις κυρίως, χωρίς όμως να έχει την έγκριση του ΟΗΕ.. Αυτός ο σύντομος πόλεμος ανέτρεψε το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν, ενώ ο διορισμένος από τον Πρόεδρο Μπούς Διοικητής του Ιράκ διέλυσε την κρατική μηχανή, το στρατό και τις δυνάμεις ασφαλείας. Οι Η.Π.Α. ενίσχυσαν τον σχηματισμό κομμάτων και την οργάνωση εκλογών που λόγω πλειοψηφίας των σιτών είχε ως αποτέλεσμα να πάρουν την εξουσία της χώρας.

Αποτέλεσμα αυτών ήταν να υπάρξει ρεβανσιστική πολιτική από τους σίτες και ενίσχυση σεκταριστικής βίας, η οποία με την ταυτόχρονη ξένη κατοχή που προκαλούσε δυσαρέσκεια στον πληθυσμό, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ένοπλων ομάδων ισλαμικού αλλά και κοσμικού χαρακτήρα. Οι ομάδες αυτές επιτίθενταν κατά των δυνάμεων κατοχής, των υποστηρικτών τους, αλλά και η μία εναντίον της άλλης, ενώ δημιουργήθηκαν και ένοπλες συμμορίες. Αυτή η κατάσταση δημιούργησε εύφορο έδαφος για την ανάπτυξη και διεύρυνση της επιρροής της σουνιτικής τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ-Κάιντα του Ιράκ. Αναφορικά με τους Κούρδους, όμως, η επιχείρηση «Σοκ και δέος» ήταν μία νέα μεγάλη ιστορική αλλαγή⁸⁹ από την οποία οι Κούρδοι αναδείχθηκαν ως οι μεγάλοι νικητές της κατάστασης αφού ήδη λίγες εβδομάδες πριν την εισβολή,

⁸⁹Οι Κούρδοι επεδίωκαν στις μεγάλες ιστορικές αλλαγές την αναγνώριση του έθνους τους και το χτίσιμο ενός ευνοϊκότερου καθεστώτος με στόχο την ανεξαρτησία. Τέτοιες ιστορικές αλλαγές είναι ο Μεγάλος Πόλεμος, που δημιούργησε το *Βασίλειο του Κουρδιστάν*, ο Β΄ΠΠ που δημιούργησε τη *Δημοκρατία της Μαχαμπάντ* στο Ιράν, και ο Β΄ Πόλεμος του Κόλπου που έκανε το Ιράκ ομοσπονδιακό κράτος και νομιμοποίησε την KRG. (βλέπε: Owtram Francis, *The state we 're in: Postcolonial sequestration and the Kurdish quest for independence since the First World War*, ό.π.σελ. 302)

στις 17 Φεβρουαρίου 2003, είχε αποφασιστεί στη Σύνοδο του Λονδίνου ότι το Ιράκ μετατρέπεται σε Ομοσπονδία.

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής κυβέρνησης 2003-2005 και των τριών εκλογών του 2005 στο Ιράκ, οι Κούρδοι γίνονται ο πλέον σημαντικός παίκτης στα εσωτερικά της χώρας. Οι σουνίτες αρχικά ήταν αντίθετοι σε με μία αποκεντρωμένη εξουσία, θεωρώντας πως μελλοντικά θα έπαιρναν τον έλεγχο του κράτους. Όντας πλέον απομονωμένοι από τους σίιτες, στήριζαν τους Κούρδους το 2012 στο εμπόριο πετρελαίου με την Τουρκία⁹⁰. Έτσι, αυτό που ήθελαν οι σίιτες στη μετα-Σαντάμ εποχή ήταν να εδραιώσουν την κυριαρχία τους στην πλειοψηφία που ήδη είχαν, καθώς αποτελούσαν το 60% του πληθυσμού. Παρόλα αυτά υποστήριζαν την αποκεντρωμένη ομοσπονδία. Ωστόσο η αυταρχική και καταπιεστική διακυβέρνηση δεν ήταν εύκολο να αποτιναχτεί μετά από 80 χρόνια⁹¹. Από τη δεύτερη εκλογή του το 2010 ο Νούριαλ-Μαλίκι συγκέντρωσε τις εξουσίες στο πρόσωπό του, και μέχρι που έφυγε από την εξουσία, το 2014. Ο πολυκομματισμός και η διασπορά ψήφων είχαν ως αποτέλεσμα τον σχηματισμό κυβερνήσεων συνασπισμού που οδήγησαν σε παραλυσία, εκτεταμένη διαφθορά και φαινόμενα πολιτικής παθογένειας, αφού το κάθε κόμμα προωθούσε τις απαιτήσεις του, που κάθε φορά προσέκρουαν στις απαιτήσεις άλλων κομμάτων. Μόνο οι Κούρδοι κατάφεραν κατά την περίοδο της δημιουργίας νέου Συντάγματος να κρατήσουν ενιαίο μέτωπο, να κερδίσουν αποκεντρωμένη διακυβέρνηση και να χαλαρώσουν τον έλεγχο της Βαγδάτης, ειδικά σε θέματα φορολόγησης, υγείας και εκπαίδευσης⁹².

Πλέον, η έννοια της ομοσπονδίας είχε ταυτιστεί με την έννοια της απόσχισης από τους σουνίτες, οι οποίοι φοβούνταν και την απόσχιση των σιιτών στο νότο⁹³, ενώ οι Κούρδοι αφού δεν μπορούσαν να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους, δε συμβιβάστηκαν με τίποτα λιγότερο από μια χαλαρή ομοσπονδία, σχεδόν σε επίπεδο συνομοσπονδίας με το Ιράκ. Ουσιαστικά στο Ιράκ τα κουρδικά οφέλη αντισταθμίζουν τη σουνίτικη αραβική ήττα⁹⁴. Το ομοσπονδιακό σύστημα που εφαρμόστηκε ήταν *εθνοτική ομοσπονδία ή αλλιώς πολυ-εθνική ή πλουραλιστική ομοσπονδία*. Οι

⁹⁰ό.π. σελ 201-203

⁹¹David Romano, *The Iraqi Kurdish View on Federalism: Not Just for the Kurds* στο David Romano, Mehmet Gurses, *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East Turkey, Iran, Iraq, and Syria*- Palgrave Macmillan, 2014,σελ.190-193

⁹²Phebe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 181

⁹³David Romano, *The Iraqi Kurdish View on Federalism: Not Just for the Kurds* σελ 202

⁹⁴Michael M. Gunter, *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*ό.π. σελ. 29-30

Κούρδοι κατάφεραν με αυτό τον τρόπο να διατηρήσουν την εθνική τους ενότητα και να προστατεύσουν την πολιτική, πολιτιστική και κοινωνική τους ύπαρξη⁹⁵. Το να γίνει το Ιράκ μια *πλειοψηφική ομοσπονδία* ή αλλιώς *μονοεθνική, μη κοινοτική, εδαφική ή διοικητική ομοσπονδία*, θα έφερνε καινούριες εντάσεις με την κουρδική περιοχή⁹⁶. Αντιθέτως, η *εθνοτική ομοσπονδία* ήταν μια δι-εθνική ομοσπονδία, με αδύναμη κεντρική κυβέρνηση στην οποία οι Κούρδοι είχαν δικαίωμα να συμμετέχουν.

Δεδομένου ότι οι σίιτες έπρεπε να διαθέτουν τα 2/3 των εδρών για να σχηματίσουν κυβέρνηση συνασπισμού, οι Κούρδοι περίμεναν να ικανοποιηθούν τα αιτήματά τους με σημαντικότερα την τοποθέτηση Κούρδου ηγέτη στην Προεδρία του Ιράκ, δικαίωμα βέτο σε μελλοντική αλλαγή Συντάγματος, περιορισμένο ρόλο του Ισλάμ στην δημόσια ζωή, δικαιώματα στις γυναίκες, όχι αραβικά στρατεύματα στο Κουρδιστάν και το Κιρκούκ⁹⁷.

Το ομοσπονδιακό σύστημα που εφαρμόστηκε, έδινε σημαντική δύναμη στις περιφέρειες και κυρίως στο Κουρδιστάν. Αρκετά άρθρα του Συντάγματος, όμως, είχαν ασάφειες, που οδήγησαν σε διαφωνίες. Η κεντρική κυβέρνηση με την KRG είχαν διαφωνίες σε θέματα ιδιοκτησίας φυσικών πόρων, ελέγχου εσόδων, το ρόλο του στρατού και το καθεστώς, κυρίως, της περιοχής του Κιρκούκ, αλλά και του Σιντζάρ, του Μαχμούρ και άλλων⁹⁸. Το Κιρκούκ αποτελεί το μήλον της Έριδος από συστάσεως του Ιράκ. Είναι πολυπολιτισμική και πολυθρησκευτική περιοχή, με πλειοψηφία Τουρκομάνων στις αστικές περιοχές, αλλά Κούρδων στην επαρχία. Λόγω του πετρελαίου και της γεωστρατηγικής του θέσης, το Κιρκούκ έγινε αντικείμενο αραβοποίησης από τον Σαντάμ Χουσεΐν και η τελευταία απογραφή το 1977 έδειξε υπεροχή των Αράβων στην επαρχία⁹⁹.

Οι Κούρδοι μετά το 2003 είχαν αποκτήσει τόσο μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ, που το Σύνταγμα του 2005 αναφέρεται ως *Κουρδικό Σύνταγμα*. Η διάλυση του ιρακινού στρατού άφησε τους πεσμεργκά ως τη μόνη ικανή και πρόθυμη δύναμη να αντιμετωπίσει την εκτροχιασμένη κατάσταση στο Ιράκ. Επιπλέον, οι Κούρδοι ηγέτες ήθελαν μέσω μιας αποκεντρωμένης κυβέρνησης να μεγιστοποιήσουν τη δύναμή τους και σταδιακά να επιδιώξουν ανεξαρτησία¹⁰⁰.

⁹⁵ό.π. σελ 21

⁹⁶ό.π. σελ 23

⁹⁷Michael M. Gunter, *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*.ό.π. σελ. 17

⁹⁸ό.π. σελ. 40

⁹⁹ό.π. σελ 46-47

¹⁰⁰David Romano, *The Iraqi Kurdish View on Federalism: Not Just for the Kurds* σελ 202

Αποτέλεσμα ήταν, στα ανεπίσημα δημοψηφίσματα περί ανεξαρτησίας στο ιρακινό Κουρδιστάν το 2004 και το 2005, οι δύο ηγέτες των Κούρδων να ισχυρίζονται πως η ανεξαρτησία δεν είναι πραγματοποιήσιμη, κινδυνεύοντας να χάσουν την υποστήριξη του λαού τους¹⁰¹. Με αυτά τα δεδομένα, οι Κούρδοι στη διαμάχη συιτών και σουνιτών θα υποστήριζαν οποιονδήποτε στήριζε τα συμφέροντά τους¹⁰².

Σαν ομοσπονδία θα μπορούσε να μη χαρακτηριστεί εθνοτική στερούμενη κάποιων χαρακτηριστικών. Το Σύνταγμα προβλέπει το σχηματισμό και άλλων περιοχών και κυβερνήσεων, όμως κάτι τέτοιο δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα, ενώ όταν επιδιώχθηκε το 2011 στη Ντιγιάλα, κυβέρνηση και συιτικός πληθυσμός αντιτάχθηκαν σθεναρά, ενώ οι διαφιλονικούμενες περιοχές δεν είχαν καθοριστεί ακόμα. Σε αυτή την ιδιόζουσα περίπτωση διακυβέρνησης που σχηματίστηκε στο Ιράκ, οι Κούρδοι πίστευαν πως το άρθρο 112 του Συντάγματος τους επέτρεπε να ερευνήσουν για νέα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, το οποίο σε συνάρτηση με την απουσία σχετικού νόμου, αλλά και τα ανοίγματα ανάπτυξης σχέσεων με άλλους περιφερειακούς δρώντες, οδήγησαν σε αντιπαράθεση με την κυβέρνηση του Νουρίαλ-Μαλίκι, που υποστήριζε ότι αυτό οδηγεί στο να μην ελέγχει η κεντρική κυβέρνηση τα έσοδα και έτσι η κάθε κυβέρνηση να πράττει αυτοβούλως. Οι Κούρδοι επεδίωκαν τον έλεγχο των συμβολαίων και της διαδικασίας εξόρυξης για να αποδείξουν στη διεθνή κοινότητα την αυτάρκειά τους, αλλά και για να ελέγχουν μέρος των εξαγωγών πετρελαίου, από τις οποίες εξαρτάται οικονομικά, σε μεγάλο βαθμό, η Βαγδάτη. Οι συνολικές εξαγωγές πετρελαίου αποτελούν το 90% του ΑΕΠ του Ιράκ. Όταν η κεντρική κυβέρνηση εξαίρεσε από τον εθνικό αγωγό εξαγωγών την KRG, εκείνη απάντησε με εξαγωγές πετρελαίου στην Τουρκία μέσω φορτηγών. Ο οικονομικός ανταγωνισμός, σε συνδυασμό με τη συνεχή διαμάχη για τις διαφιλονικούμενες περιοχές, σχεδόν έφερε τους πεσμεργκά σε σύγκρουση με τις ιρακινές δυνάμεις το 2007 και αργότερα, το 2013. Τα όρια σε KRG και ιρακινή κυβέρνηση παρέμεναν τα ίδια από το 1991 και την επιβολή του safe haven, όταν ο Σαντάμ Χουσεΐν είχε κρατήσει τις πλούσιες σε πετρέλαιο περιοχές Μοσούλη, Κιρκούκ, Χανεκίν, και Καλάρ¹⁰³. Επομένως, το να παρέδιδαν, ειδικά το Κιρκούκ, στους Κούρδους θα ήταν πολιτική αυτοκτονία για τους Άραβες του Ιράκ. Το 2010, στην προεκλογική του εκστρατεία, ο Αλ-Μαλίκι συνέχισε να δίνει υποσχέσεις στους Κούρδους, αλλά και στους σουνίτες, στους οποίους υποσχέθηκε, ψευδώς, μερίδιο στην εξουσία.

¹⁰¹Michael M. Gunter, *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*.ό.π. σελ. 16

¹⁰²David Romano, *The Iraqi Kurdish View on Federalism: Not Just for the Kurds*, ό.π.σελ 192

¹⁰³ό.π.σελ 191-199

4.2. Οι Η.Π.Α., ιρανική επιρροή, η τουρκική μεταστροφή και οι Κούρδοι

Οι Κούρδοι έχοντας πλέον νομοθετική, εκτελεστική και στρατιωτική δύναμη, προβαίνουν σε διεθνή εκστρατεία για το Κουρδικό, κάτι που αντιτίθεται στον ενοποιητικό χαρακτήρα της ιρακινής εξωτερικής πολιτικής και του εθνικού συμφέροντος, πράγμα που έκανε τη Βαγδάτη να εγείρει ζητήματα ενδεχόμενης ανεξαρτητοποίησης, κρούοντας τον κώδωνα του κινδύνου και για τα γειτονικά κράτη Τουρκίας, Ιράν και Συρίας, αλλά και για τις Η.Π.Α. Οι οικονομικο-πολιτικοί σκοποί των Κούρδων μπορούν να παρατηρηθούν από μια παραδιπλωματική οπτική¹⁰⁴, εφόσον ο έντονος εθνικιστικός χαρακτήρας και η ικανή στρατιωτική δύναμη μπορούν να αποτελέσουν αποσταθεροποιητικό παράγοντα της περιοχής. Η ρεαλιστική σχολή υποστηρίζει ότι το Ιρακινό Κουρδιστάν είναι κράτος χωρίς *de jure status* στη διεθνή κοινότητα. Η νεορεαλιστική υποστηρίζει ότι κάποιοι μη-κρατικοί δρώντες είναι εξίσου σημαντικοί με τους κρατικούς και μαζί διαμορφώνουν τη διεθνή ατζέντα¹⁰⁵. Στην πραγματικότητα το Ιρακινό Κουρδιστάν αποτελώντας αναγνωρισμένη ομοσπονδιακή περιοχή του Ιράκ, συμμετέχει ενεργά στις ζυμώσεις για τη διαμόρφωση του μωσαϊκού της Μέσης Ανατολής και χαίρει διεθνούς αποδοχής. Διπλωματικές αντιπροσωπείες άνοιξαν στην Ουάσινγκτον και σε πολλές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες όπως το Παρίσι, το Λονδίνο, το Βερολίνο, και τη Στοκχόλμη μετά την επιβολή του No-Fly-Zone¹⁰⁶ και λειτουργούσαν σαν Πρεσβείες. Ελλείπει κανονισμών και καθορισμού περιφερειακής διοικητικής θέσης στην άσκηση διεθνών σχέσεων, δημιουργήθηκαν τριβές μεταξύ Ερμπίλ και Βαγδάτης. Οι ασάφειες στη συνταγματική εκπροσώπηση για ζητήματα περιφερειών επέτρεψε στην KRG να ασκεί εξωτερική πολιτική και να δημιουργεί προβλήματα στην ενότητα του Ιράκ¹⁰⁷.

Στον απόηχο του Α'ΠΠ η Βρετανία και η Τουρκία έφεραν εθνικό διχασμό στους Κούρδους, συμφωνώντας στην προσάρτηση της Μοσούλης στο Ιράκ, ενώ τον απόηχο της αμερικανικής εισβολής στο Ιράκ ακολούθησε σύγκρουση μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων. Ο ρόλος των σιιτών στο εσωτερικό του Ιράκ αυξάνει την επιρροή του Ιράν, κάτι που Τουρκία και Η.Π.Α. φοβούνται. Η ανάμιξη των Η.Π.Α. στα εσωτερικά της KRG το 1998 προβλημάτισε την σύμμαχο

¹⁰⁴Lecours, A., & Moreno, L., *Paradiplomacy and Stateless Nations: A Reference to the Basque Country*, Working Paper (01-06). Concordia University and Spanish National Research Council, 2006

¹⁰⁵Waltz, K.N., *Theory of International Politics*, Addison, 1979, σελ. 94-95

¹⁰⁶Gunter, M.M., *The Foreign Policy of the Iraqi Kurds*, Journal Of South Asian And Middle East Studies, Vol. XX, No. 3, Spring 1997

¹⁰⁷Stansfield, G., *The Reformation of Iraq's Foreign Relations: New Elites and Enduring Legacies*. International Affairs, Blackwell Publishing, 2010 σελ. 1404-1406

των Η.Π.Α. στο Ν.Α.Τ.Ο. Τουρκία, γι αυτό και το 2002 ο Μασούντ Μπαρζανί επισκέφτηκε τον Τούρκο Πρωθυπουργό Έτσεβίτ για να τον καθησυχάσει, ενώ ο Τζαλάλ Ταλαμπανί διαβεβαίωσε πως οι Κούρδοι είχαν μόνο ομοσπονδιακές επιδιώξεις¹⁰⁸.

Υπό το ΑΚΡ η πολιτική της Άγκυρας, που παραδοσιακά μέχρι τότε ήταν προσανατολισμένη στην εθνική ασφάλεια, στράφηκε στην ενεργειακή ασφάλεια, ελπίζοντας ένα πιθανόν ανεξάρτητο Κουρδιστάν να μην αποτελεί απειλή¹⁰⁹. Διευκρινίζεται πως η Τουρκία ουδέποτε στήριξε την δημιουργία ενός ανεξάρτητου Κουρδιστάν, και επιπροσθέτως αντιτάχθηκε ακόμη και στο σχηματισμό *εθνοτικής ομοσπονδίας*, φοβούμενη τα αποτελέσματα που θα είχε μια αποκεντρωμένη εξουσία στο Ιράκ, είτε ως πρώιμο στάδιο ανεξαρτησίας, είτε ως παράγοντας πολιτικής ενίσχυσης των Κούρδων της Τουρκίας. Παρά την επιδίωξη ομαλοποίησης των σχέσεων μεταξύ Ερμπίλ και Άγκυρας το 2001 με την υπογραφή του πρώτου συμβολαίου πετρελαίου, μετά τα γεγονότα του 2003 υπήρξαν εντάσεις μεταξύ τους, που μετριάστηκαν με την παρέμβαση της Ουάσινγκτον. Το Ερμπίλ στήριξε τα εμπορικά και ασφαλείας συμφέροντα της Τουρκίας σε αντάλλαγμα μία *de facto* πολιτική αναγνώριση.

Οι εμπορικές και πολιτικές σχέσεις Ερμπίλ και Άγκυρας είναι στρατηγικής σημασίας για την Τουρκία λόγω της αυξημένης εγχώριας ζήτησης πετρελαίου¹¹⁰. Επιπλέον, η Τουρκία σαν μακροπρόθεσμο στόχο είχε, και έχει, να γίνει διαμετακομιστικός κόμβος και να παίξει σημαντικό ρόλο στην ενεργειακή ασφάλεια της παγκόσμιας αγοράς, συνδέοντας πόρους από τη Μέση Ανατολή, τον Καύκασο και τη Ρωσία με την Ευρώπη. Επίσης, ενδιαφερόταν και για τη διαφοροποίηση των προμηθευτών της (με τους βασικούς να είναι Ιράν, Ρωσία, Αζερμπαϊτζάν), πράγμα που έκανε την εμπλοκή της με την Κουρδική περιοχή του Ιράκ αναπόφευκτη¹¹¹. Η Τουρκία προσέγγισε τη Βαγδάτη και το Ερμπίλ, ως πιο βιώσιμες οικονομικά συνεργασίες, αποσκοπώντας σε μειωμένη ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία¹¹².

¹⁰⁸Controversial Regional Kurdish Parliament Convenes In Northern Iraq, 05 Oct. 2002

¹⁰⁹Köse H. S. , Iraq's division no longer a deal breaker for Turkey-KRG ties. Today Zaman, 24 March 2013, <http://www.todayszaman.com/news310559-iraqs-division-no-longer-a-deal-breaker-for-turkey-kr-g-ties.html>

¹¹⁰ Gürsel S., Kurdistan oil: a strategic shift. Today Zaman 14 Dec. 2012. http://www.todayszaman.com/columnist/seyfettingursel_301149_kurdistan-oil-a-strategic-shift.

¹¹¹ Jackson, A., Costs and Capacity Hinder Turkish Gas Sector. Natural Gas Europe 04 Nov. 2013, <http://www.naturalgaseurope.com/turkish-gas-sector>

¹¹² Wilson, R. & Koranyi, D., *Iraqi Kurdistan and Turkey Proceed Slowly on Energy Cooperation*. Natural Gas Europe , 04/07/2013. <http://www.naturalgaseurope.com/kurdistan-turkey-energy-cooperation> (ανακτήθηκε 08/06/2014)

Το ΑΚΡ θεώρησε πως η μεσολάβηση της ΚRG θα μπορούσε να βοηθήσει στην εθνική ασφάλεια της Τουρκίας και το εσωτερικό Κουρδικό Ζήτημα. Η κυβέρνηση του Ιρακινού Κουρδιστάν θα μπορούσε να περιορίσει τις επιθέσεις του ΡΚΚ και να συντονίσει τις ειρηνευτικές συνομιλίες για παύση των εχθροπραξιών και λύση του ζητήματος, πόσο μάλλον που πια είχε αιχμαλωτιστεί ο Αμπντουλλάχ Οτσαλάν και το ΡΚΚ διένυε μια περίοδο στασιμότητας. Ήδη ο Πρόεδρος της ΚRG Μασούντ Μπαρζανί είχε δηλώσει το 2001 ότι «η παρουσία του ΡΚΚ στις περιοχές της ΚRG είναι ανεπίτρεπτη». Αντιλαμβανόμενη λοιπόν η Τουρκία ότι η ΚRG αποτελεί θεσμική οντότητα που δεν μπορεί να αμελήσει, καθώς το Ιράκ δεν έχει εξουσία σε πολυάριθμα θέματα με κυριότερο το ΡΚΚ¹¹³, και βλέποντας την ολοένα και αυξανόμενη επιρροή του Ιράν στο εσωτερικό του Ιράκ σε μια προσπάθεια να διευρύνει την επιρροή του, στηρίζει διπλωματικά τους σουνίτες, αλλά και τους Κούρδους στο Ιράκ, επιδιώκοντας να λειτουργήσουν ως ρυθμιστές ισορροπιών σε περιφερειακό επίπεδο. Η σημασία των Κούρδων σε αυτό φάνηκε με τις εξεγέρσεις στη Συρία τον Μάρτιο του 2004 και τη δράση του Κόμματος για μια Ελεύθερη Ζωή στο Κουρδιστάν (ΡΙΑΚ) στο Ιράν¹¹⁴. Ο Μασούντ Μπαρζανί δήλωσε πως «οι Κούρδοι του Ιράκ είναι έτοιμοι να διευκολύνουν ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις μεταξύ Τουρκίας και ΡΚΚ»(CNN,2007).

Το 2009 το κυβερνών κόμμα ΑΚΡ προώθησε την Κουρδική Πρωτοβουλία ή Κουρδικό Άνοιγμα, με τον Πρόεδρο Γκουλ και τον Πρωθυπουργό Ερντογάν να αναγνωρίζουν το Κουρδικό ως το μεγαλύτερο πολιτικό διακύβευμα¹¹⁵. Το 2010 η Τουρκία ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος του Ιρακινού Κουρδιστάν, με τη δραστηριοποίηση 730 τουρκικών εταιρειών¹¹⁶. Ωστόσο, η τουρκική εξωτερική πολιτική προσανατολισμένη προς την ενεργειακή ασφάλεια σχετίζεται με την άποψη Νταβούτογλου πως η Τουρκία πρέπει να αναπτύξει διπλωματικές σχέσεις με την ΚRG και να την στηρίζει στην ενεργειακή διαμάχη με τη Βαγδάτη¹¹⁷, λόγω εγγύτητας, αλλά και γιατί είναι ο φυσικός σύμμαχος στην ολοένα αυξανόμενη επιρροή του Ιράν. Η ενσωμάτωση του Κιρκούκ στην ΚRG, στην οποία έχει επανειλημμένως και σφοδρώς αντιταχθεί η Τουρκία, με τα μεγάλα κοιτάσματα φυσικών πόρων, θα έδινε οικονομική ανεξαρτησία στους Κούρδους, που θα

¹¹³Yavuz,H.M., Provincial Not Ethnic Federalism in Iraqi Middle East Policy, Vol. XI, No. 1, Spring 2007

¹¹⁴Tezcur, G.M., and Grigorescu, A.,*Activism in Turkish Foreign Policy: Balancing European and Regional Interests*, International Studies Perspectives, 2003, σελ. 7

¹¹⁵Gunter, M.M., *The Kurds Ascending the Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*, ό.π. σελ. 88-89

¹¹⁶Tocci,N., Turkey's Kurdish Gamble, IAI Working Papers, 13I10 – April 2013. Pp. 1-8., Instituto Affari Internazionali, σελ. 69

¹¹⁷Cagaptay,S.,&Evans,T., *Turkey's Changing Relations with Iraq Kurdistan up, Baghdad Down*, Policy Focus, 2012 σελ. 7

μπορούσε να οδηγήσει σε απόσχιση από το Ιράκ, κάτι που θα διατάρασσε τόσο τις ισορροπίες στη Μέση Ανατολή, όσο και τα εθνικά συμφέροντα της Τουρκίας¹¹⁸.

Τέλος, σε ό,τι αφορά την εξωτερική πολιτική της Τουρκίας την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, κύρια θέση είχαν η συμφιλίωση με τη Συρία, η αιχμαλωσία Οτσαλάν, ακολουθούμενη από την αποδυνάμωση των δραστηριοτήτων του ΡΚΚ, η σύγκλιση με τα κριτήρια της Κοπεγχάγης για την προώθηση της ενταξιακής της πορείας στην Ε.Ε., τα διαδοχικά προγράμματα εκδημοκρατισμού και η γρήγορα αναπτυσσόμενη οικονομία¹¹⁹. Ωστόσο, η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεϊν δυσκόλεψε τη νέα στρατηγική ασφαλείας¹²⁰. Διαφαινόταν πλέον πως η πολιτική ενεργειακής ασφάλειας μπορεί να αναβαθμίσει τον γεωπολιτικό ρόλο της Τουρκίας ως χώρα διαμετακόμισης και να αποκτήσει μεγαλύτερη επιρροή σε γεωπολιτικές και περιφερειακές μεταβολές, όπως ένα ανεξάρτητο Κουρδιστάν στο μέλλον¹²¹. Και όλα αυτά, το 2011 που ένα μείζον διακύβευμα στη Μέση Ανατολή ήταν η αποχώρηση των Η.Π.Α. από το Ιράκ και η ένταση της αστάθειας που θα δημιουργούσε αυτό.

Η εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. αυτή την περίοδο στη Μέση Ανατολή στοχεύει στη διατήρηση της ασφάλειας, εγχώριας, περιφερειακής και διεθνούς μέσω της συνεργασίας με τους συμμάχους, και χρησιμοποιεί τη Δημοκρατία ως εργαλείο προώθησης του εθνικού συμφέροντος¹²². Τους απασχολούν θέματα τρομοκρατίας, Όπλων Μαζικής Καταστροφής, και η ασφάλεια του Ισραήλ, και ενώ προηγουμένως η εξωτερική πολιτική στηριζόταν στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των κρατών στη Μέση Ανατολή, τώρα επικεντρώνονται στην εγχώρια πολιτική σκηνή των κρατών ως παράγοντας σταθερότητας για την περιοχή και τα συμφέροντα τους¹²³. Το *Δόγμα Μπους* ή

¹¹⁸Barkey,H.J., *Turkey's New Engagement In Iraq: Embracing Iraqi Kurdistan*, United States Institute of Peace, 2010, σελ. 10

¹¹⁹Dinç, C., *Turkey as a New Security Actor in the Middle East: Beyond the Slogans*, Perceptions, Vol, XVI, No. 2, 2011, σελ. 61

¹²⁰Ateşoğlu,H.S., *Security of Turkey With Respect to the Middle East*, Perceptions, Vol, XVI, No. 2, 2011 σελ. 99

¹²¹Bryza, M.J., *Turkey's Dramatic Shift toward Iraqi Kurdistan: Politics before Peace Pipelines.*, Turkish Policy Quarterly, 2012

¹²²Miller, B., *Explaining Changes in U.S. Grand Strategy: 9/11, The Rise of Offensive Liberalis, and the War In Iraq*, Security Studies, 2012, σελ. 26-28

¹²³David, S.R. *American Foreign Policy towards the Middle East: A Necessary Change?*,Routledge, 2006, σελ, 624

Grand Strategy που ουσιαστικά ήταν η διατήρηση της παγκόσμιας ηγεμονίας των Η.Π.Α.¹²⁴, με αφορμή τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου ήθελε να κάνει πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και να τη συνδέσει με τη Μέση Ανατολή ως πηγή του εξτρεμιστικού Ισλάμ, και για αυτό χρειαζόταν την αλλαγή του καθεστώτος στο Ιράκ. Οι φιλοδοξίες των Η.Π.Α. στις σχέσεις τους με το Ιράκ τη νέα εποχή δεν ικανοποιήθηκαν επαρκώς, και η παρουσία αμερικανικών εταιρειών στη κουρδική περιοχή έκανε αυτές τις σχέσεις ακόμη δυσκολότερες¹²⁵. Όσο οι Κούρδοι στήριζαν τα συμφέροντα των Η.Π.Α. στο εσωτερικό του Ιράκ είχαν την εύνοιά τους, τη στιγμή όμως που οι Η.Π.Α. δεν επιθυμούσαν την απόσχιση των Κούρδων από το Ιράκ¹²⁶. Σχετικά με το ζήτημα της κουρδικής περιοχής, οι δύο ηγέτες των Κούρδων σε ανοιχτή επιστολή τους προς τον Πρόεδρο Μπους, δήλωσαν τη δυσαρέσκειά τους σχετικά με την πολιτική των Η.Π.Α. το 2004, ενώ το 2003 ο Αμπντούλ-Ραχμάν αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και μέλος του πολιτικού γραφείου του KDP μιλούσε για στρατηγική εργαλειοποίησης¹²⁷. Τα πρώτα χρόνια μετά το 2003, με την ολοένα αυξανόμενη εχθρότητα των σουνιτών προς τις Η.Π.Α. για την αναπόφευκτα αυξανόμενη σιιτική επιρροή του Ιράν στο εσωτερικό του Ιράκ, οι Η.Π.Α. συνειδητοποίησαν ότι χρειαζόνταν τους Κούρδους ως παράγοντα σταθερότητας και διατήρησης των συμφερόντων τους¹²⁸. Επομένως, συνάπτουν με τους Κούρδους σχέσεις στρατηγικής προτεραιότητας για την περιοχή, ενώ τους αντιμετωπίζουν όπως όλα τα αποσχιστικά κινήματα, αφού το κύριο μέλημα των Η.Π.Α. στη Μέση Ανατολή ήταν η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών. Όταν ο Πρόεδρος Μπους πίεζε για αλλαγή του πολιτειακού συστήματος στο Ιράκ, η Τουρκία αντιτάχθηκε σε δημιουργία ομοσπονδιακής δομής με εθνική βάση στο Ιράκ. Οι Η.Π.Α. προσπάθησαν να διατηρήσουν τις ισορροπίες με τον Υπουργό Εξωτερικών Κόλιν Πάουελ να στηρίζει και τις κουρδικές απαιτήσεις και τη Βαγδάτη¹²⁹. Αυτό που εφαρμόστηκε δημιούργησε

¹²⁴Schmidt, B. C., & Williams, M. C., *The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists*, Security Studies, 2008, σελ. 195

¹²⁵Salem, P., Iraq's Tangled Foreign Interests and Relations. Carnegie Middle East Center 24 Dec. 2013. <http://CarnegieMec.Org/2013/12/24/Iraq-S-Tangled-Foreign-Interests-And-Relations/Gx0h#>

¹²⁶Rafaat, A., *An Independent Kurdish State: Achievable or Merely A Kurdish Dream?* *The Journal of Social, Political and Economic Studies*, 2007, σελ. 80

¹²⁷International Crisis Group, Middle East report, No, 10, 19, 2003, σελ. 10

¹²⁸Rafaat, A., *An Independent Kurdish State: Achievable or Merely A Kurdish Dream?* *The Journal of Social*, ό.π, σελ. 81-82

¹²⁹Schweid, B., Powell supports Kurds' effort to preserve 'historical identity' in Iraq. Hurriyet Daily News, 08 Jan. 2004, <http://www.hurriyetaidailynews.com/powell-supports-kurds-effort-to-preserve-historical-identity-in-iraq.aspx?pageID=438&n=powell-supports-kurds-effort-to-preserve-historical-identity-in-iraq-2004-01-08>

πιθανότητες εγκαθίδρυσης ανεξάρτητου κράτους για τους Κούρδους, πράγμα επικίνδυνο για την τουρκική εθνική ασφάλεια¹³⁰.

Οι Η.Π.Α. ενθάρρυναν την KRG να αναπτύξει σχέσεις με την Τουρκία, αλλά και με το Ιράκ, ενώ και οι δύο φοβούνταν πως οι καλές σχέσεις των Κούρδων με την Τουρκία μπορεί να αποδυναμώσουν τη Βαγδάτη και να δώσουν αυτοπεποίθηση στους Κούρδους για άσκηση εξωτερικής πολιτικής με τα γειτονικά κράτη¹³¹. Το 2005 έγινε η πρώτη επίσημη επίσκεψη του Προέδρου Μπαρζανί στον Λευκό Οίκο, αμέσως μετά τη διαμόρφωση του ιρακινού Συντάγματος¹³². Αυτή η σύσφιξη σχέσεων ενόχλησε την Άγκυρα, όμως οι διαβεβαιώσεις της Ουάσινγκτον παραμέρισαν τους φόβους και βοήθησαν στην σύσφιξη σχέσεων Άγκυρας - Ερμπίλ, σε διπλωματικό και εμπορικό επίπεδο. Το 2008 ο Πρόεδρος Μπαρζανί πήγε ξανά στο Οβάλ Γραφείο, ενώ το 2010 οι Η.Π.Α. άνοιξαν Προξενείο στο Ερμπίλ και η KRG γραφείο Αντιπροσώπων στην Ουάσινγκτον¹³³. Ο Πρόεδρος Ομπάμα επιμένει ότι οι Η.Π.Α. έχουν συμφέροντα στην κουρδική περιοχή του Ιράκ, αλλά υπογραμμίζει την ανάγκη να παραμείνει η περιοχή σε ένα Ομοσπονδιακό Ιράκ¹³⁴, χωρίς, όμως, να είναι σε θέση να εγγυηθούν πολλά σχετικά με την ενότητα του κράτους¹³⁵. Σε ότι αφορά τη θέση των Η.Π.Α. για το Κιρκούκ, ενώ δεν θέλουν να ελεγχθεί από τους Κούρδους γιατί θα τους δώσει οικονομική και διπλωματική δύναμη για απόσχιση, γνωρίζουν πως το να ελεγχθεί από τους Τούρκους θα ήταν τεράστια πρόκληση για τους Κούρδους¹³⁶.

¹³⁰Parsons, C.R., *Kurdistan: Impact on United States Foreign Policy for the Middle East*, U.S. Army War College, 2011

¹³¹Park, B., *Iraq's Kurds and Turkey: Challenges for US Policy*, ό.π.

¹³²Ο Πρόεδρος George W. Bush μίλησε για τον πολυετή αγώνα των Κούρδων κατά του ιρακινού καθεστώτος και των “τυράννων”, ενθαρρύνοντας τον Πρόεδρο Barzani να στείλει ένα μήνυμα στους πολίτες των Η.Π.Α. νομιμοποιώντας την εισβολή στο Ιράκ. (βλέπε: The Oval Office, Office of the Press Secretary, 25 Oct. 2005, Ankara visibly disturbed by Barzani visit to White House, 2005)

¹³³Gunter, M.M., 2011. *The Kurds Ascending the Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*. (2. ed.). Hampshire. Palgrave Macmillan, σελ. 138-139

¹³⁴The White House, *Office of the Press Secretary*. 25/01/2010.—Readout of the President's Meeting with the President of Iraq's Kurdistan Region Masoud Barzani.” <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/readout-presidents-meeting-with-president-iraqs-kurdistan-region-masoud-barzani> (ανακτήθηκε 13/02/14)

¹³⁵Mardini, R., *Relations with Iraqi's Kurds: Toward a Working Partnership*, Institute for the Study of War, 2012

¹³⁶International Crisis Group, Middle East report, No, 10, 19, 2003, σελ. 21

Οι σχέσεις Ερμπίλ-Ουάσινγκτον είναι ιδιαίτερες, αφού όπως υποστηρίζει και ο Τζαλάλ Ταλαμπανί “*I am finally seeing a special relationship between the United States and Kurdistan take root*”, και προσθέτει “*not many heads of state, nor premiers of say Scotland, Quebec or other federal regions, get invitations to the Oval Office*”¹³⁷. Φτάνοντας στο 2011 κάθε δρών είναι μπλεγμένος σε έναν περίπλοκο ιστό κινούμενων και αλληλένδετων ζητημάτων και εξελίξεων, μέσω των οποίων Άγκυρα, Ουάσινγκτον και Ερμπίλ βρίσκονται σε ένα τετωμένο σκοινί, καθώς οποιαδήποτε ενέργεια θα μπορούσε να προκαλέσει ένα απρόβλεπτο και ανεπιθύμητο αποτέλεσμα¹³⁸. Με την KRG να διατηρεί ουδετερότητα στη διαμάχη των σιτών με τους σουνίτες¹³⁹ και να κρατάει τις ισορροπίες στο εσωτερικό του Ιράκ έχοντας υπουργεία κλειδιά¹⁴⁰, οι Η.Π.Α. δε θέλουν μια δυνατή KRG, αλλά δε θέλουν να την χάσουν από σύμμαχο και την ενθαρρύνουν να έχει καλές σχέσεις και με τους Άραβες στο Ιράκ και με τους Τούρκους¹⁴¹.

¹³⁷Talabani, Q., *A Region and a Superpower: A Special Relationship*. Qubad’s Blog, 01/02/ 2010. <http://qubadsblog.com/2010/02/a-region-and-a-superpower-a-special-relationship-2/> (ανακτήθηκε 10/02/14)

¹³⁸Park, B., *Turkey, the USA and the KRG: Moving Parts and Geopolitical Realities*, Insight Turkey, 2012σελ. 112-113

¹³⁹Gunter, M.M., *The Kurds Ascending the Evolving Solution to the Kurdish Problem in Iraq and Turkey*, ό.π. , σελ. 44

¹⁴⁰ό.π. , σελ. 144

¹⁴¹Mardini,R., *Relations with Iraqi’s Kurds: Toward a Working Partnership*, ό.π. σελ. 82

5. Η Ισλαμική Τρομοκρατία και οι Κούρδοι του Ιράκ

5.1. Το σαθρό Ιράκ, οι Κούρδοι του και η συνένωση δύο κρίσεων

Εν έτει 2011, στο Ιράκ το κλίμα είναι τεταμένο, διότι δεν βρίσκονται σημεία επαφής της νεοεκλεγμένης για δεύτερη θητεία κυβέρνησης του Αλ-Μαλίκι με τη σουνιτική αντιπολίτευση ούτε με τους Κούρδους, ο πρωθυπουργός δεν πραγματοποιεί τις υποσχέσεις που έδωσε για να επανεκλεγεί το 2010 και συνεχίζει να κυβερνά με τις εξουσίες συγκεντρωμένες στο πρόσωπό του, ενώ ο εξτρεμισμός βρίσκει εύφορο έδαφος να ακμάσει. Την περίοδο 2003-2014 έμοιαζε καλύτερο να ζει κανείς στην κουρδική περιφέρεια παρά στο υπόλοιπο Ιράκ¹⁴². Η γρήγορη αστικοποίηση που ακολούθησε την περίοδο του εμφυλίου, η επέκταση της εκπαίδευσης και η διαφοροποίηση στα παραδοσιακά πρότυπα απασχόλησης αναβάθμισαν την κουρδική κοινωνία. Η ενοποίηση των δύο κομματιών του Ιρακινού Κουρδιστάν που ελέγχονταν από τα δύο μεγάλα κόμματα, επιτάχυνε την αστικοποίηση και βοήθησε στην δημιουργία σχολείων και πανεπιστημίων¹⁴³. Παράλληλα με αυτό, ο τύπος της οικονομίας της Κουρδικής Περιφέρειας, που όπως και του Ιράκ είναι οικονομία *εισοδηματία* εφόσον τα κρατικά έσοδα είναι σχεδόν αποκλειστικά από την εξόρυξη πετρελαίου¹⁴⁴, έκανε τους αρμόδιους φορείς να επικεντρωθούν στην ανοικοδόμηση της περιφέρειας σε ότι αφορά υποδομές, παροχή συνεχούς ηλεκτροδότησης, παροχή υπηρεσιών στους πολίτες, όμως δεν τους οδήγησε στη διαφοροποίηση της οικονομίας δηλαδή στην ανάπτυξη τομέων όπως η γεωργία ή η βιομηχανία. Φέρνοντας εργάτες από το Μπαγκλαντές και την Ινδονησία, έχτισαν ξενοδοχεία και εμπορικά κέντρα, κάνοντας την Κουρδική Περιφέρεια να μοιάζει με το “Νέο Ντουμπάι” της περιοχής. Το 60% του πληθυσμού εργάζεται στον δημόσιο τομέα, ενώ και ο ιδιωτικός τομέας εξαρτάται από άμεσες δημόσιες δαπάνες. Η λίγη, έως καθόλου, φορολόγηση κάνει τον κόσμο να μην έχει πολλές απαιτήσεις από τους ηγέτες. Ωστόσο, από το 2009 ξεκίνησε να αμφισβητείται η ηγεσία των δύο κλασικών κομμάτων και δημιουργήθηκε το κόμμα Gorran (Αλλαγή) από τις τάξεις του PUK, που ζητάει δημοσιονομική διαφάνεια, τέλος στην παρέμβαση των δύο πολιτικών κομμάτων στις ένοπλες δυνάμεις, γνήσιο εκδημοκρατισμό, εξάλειψη της ανεξέλεγκτης διαφθοράς, του νεποτισμού, του φραξιονισμού και της αναποτελεσματικότητας της KRG, καθώς και πλήρη ενοποίηση των δύο κουρδικών ζωνών. Το Gorran αντλεί τους υποστηρικτές του από

¹⁴²David Romano, *The oil Imperative in the KRGK*, ό.π. σελ.128

¹⁴³Michael Eppel, *A future for Kurdish independence*, Middle East Quarterly, 2018
σελ. 3

¹⁴⁴Το 2006 οι εξαγωγές πετρελαίου ήταν το 97% των ιρακινών εσόδων (βλέπε: David Romano, the oil Imperative in the KRG, ό.π. σελ. 128)

την όλο και αυξανόμενη, νέα, μορφωμένη, αστική μεσαία τάξη και το 2013 γίνεται το δεύτερο μεγαλύτερο κουρδικό κόμμα¹⁴⁵.

Στα συσσωρευμένα προβλήματα στο Ιράκ και την Κουρδική Περιφέρεια προστίθενται οι αναταραχές που ξέσπασαν στη γειτονική Συρία και σε λίγους μήνες μετατράπηκαν σε ένοπλη επανάσταση βάζοντας ολόκληρο το Λεβάντε σε μια κατάσταση συνεχών περιφερειακών συγκρούσεων. Οι Αραβικές Εξεγέρσεις του 2011, επονομαζόμενη Αραβική Άνοιξη, ξεκινώντας από την Τυνησία επηρέασαν όλο τον αραβικό κόσμο, και πυροδότησαν πολιτικές ανατροπές σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, με το πρόβλημα να κορυφώνεται στην ανάδειξη της ισλαμικής τρομοκρατίας. Στη Συρία, ξεκινώντας από διαμαρτυρία ενάντια στην αυθαιρεσία του καθεστώτος του Μπασάραλ-Άσαντ και από μια δημοκρατική εξέγερση, η κρίση θα γίνει εμφύλιος και θα ενωθεί με την προϋπάρχουσα σουνιτική εξέγερση στο Ιράκ, καταλήγοντας στις 29 Ιουνίου του 2014 στην ανακήρυξη του Ισλαμικού Χαλιφάτου, με αποτέλεσμα την κατάργηση των συνόρων Συρίας-Ιράκ¹⁴⁶.

Μετά το 2013, τα παρακάτω γεγονότα έφεραν οικονομική και κοινωνική κρίση της Κουρδικής Περιφέρειας του Ιράκ¹⁴⁷. Όταν οι ηγέτες της KRG είπαν ότι προτιμούν να εξάγουν το πετρέλαιό τους μόνοι τους στην Τουρκία ή να κλείσουν τις πετρελαιοπηγές εντελώς από το να τις παραδώσουν στη Βαγδάτη, ο Πρωθυπουργός αλ-Μαλίκι σταμάτησε να δίνει το μερίδιο του 17% του προϋπολογισμού στο Ερμπίλ. Η κατάληψη της Μοσούλης από τον ISIS τον Ιούνιο του 2014, ακολουθούμενη από την επίθεση εναντίον κουρδικών περιοχών 40χλμ. έξω από το Ερμπίλ, οδήγησε σε αύξηση των στρατιωτικών δαπανών από την KRG. Παράλληλα, υπήρχε εισροή προσφύγων από τη Συρία αρχής γενομένης το 2011, από τη Μοσούλη και από άλλα σημεία του Ιράκ που ήταν υπό τον έλεγχο του ISIS, ενώ ακολούθησε η απότομη κατάρρευση των τιμών πετρελαίου και αερίου στα τέλη του 2014. Τέλος, το επισφράγισμα της κρίσης ήταν η αδυναμία της KRG να εξασφαλίσει εξωτερικό δανεισμό λόγω της μη-κρατικής υπόστασής της.

Οι τριβές της Βαγδάτης με το Ερμπίλ πηγάζουν από τη συνταγματική διαδικασία του 2005 και την ασάφεια του Συντάγματος που άφησε ανοικτά ζητήματα για μελλοντική διαλεύκανση. Αυτά τα ζητήματα ήταν: η δημιουργία “Ομοσπονδιακού Συμβουλίου” από τις περιφέρειες που θα λειτουργούσε ως δεύτερη Βουλή στο κοινοβούλιο (Άρθρα 48 και 65), ο Νόμος περί Υδρογονανθράκων, που αφορούσε το πώς κεντρική και περιφερειακές κυβερνήσεις θα

¹⁴⁵Michael Eppel, *A future for Kurdish independence*, ό.π.σελ. 2-3

¹⁴⁶Gilles Kepel, *Εξοδος από το Χάος*. Κλειδάριθμος, Αθήνα 2020, σελ. 278

¹⁴⁷David Romano, *The oil imperative in the KRG* ό.π. σελ. 129

συνεργάζονται για τη διοίκηση και διανομή των εσόδων (Άρθρα 110, 111, 112 και 115) και η διαδικασία επιστροφής, η απογραφή και το δημοψήφισμα, ώστε να καθοριστεί το καθεστώς των διαφιλονικούμενων περιοχών, συμπεριλαμβανομένου του Κιρκούκ, που παραμένει εκτός περιοχής KRG (Άρθρο 140). Με την επέλαση των τζιχαντιστών του ISIS και την κατάκτηση της Μοσούλης και των γύρω περιοχών, καθώς ο ιρακινός στρατός εγκατέλειπε τις βόρειες θέσεις του, οι πεσμεργκά πήραν τον έλεγχο της πλειοψηφίας των διαφιλονικούμενων κουρδικών περιοχών, που μέχρι τότε είχε ο ιρακινός στρατός, και μέσα σε αυτές ήταν και το Κιρκούκ¹⁴⁸. Επίσης, οι Κούρδοι του Ιράκ ξεκίνησαν να εξάγουν πετρέλαιο μόνοι τους με φορτηγά στην Τουρκία.

Αν και οι σχέσεις Βαγδάτης-Ερμπίλ ψυχράνθηκαν περισσότερο, οι Κούρδοι στο εσωτερικό τους συνέχισαν να είναι διχασμένοι. Δημιουργήθηκε ζήτημα για το ποιος θα είναι ο Πρόεδρος, αφού η δεύτερη θητεία του Μασούντ Μπαρζανί τελείωνε και είχε ήδη επεκταθεί παρανόμως μετά το 2013. Το Gorran και το PUK επέμεναν για αλλαγές εν όψει του κινδύνου από τον ISIS αλλά και λόγω της κρίσης που μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και της περιφερειακής, τη στιγμή που ο Μασούντ Μπαρζανί δήλωνε *“The day we have an independent Kurdistan, I will cease to be the president of that Kurdistan”*, ενώ το Gorran τον κατηγορούσε ότι προσπαθεί να υλοποιήσει το δημοψήφισμα για να δυναμώσει τη θέση του. Το Φθινόπωρο του 2015 τα 3 μεγάλα κουρδικά κόμματα δεν κατάφεραν να βρουν λύση οδηγούμενα σε πολιτικό αδιέξοδο και ταραχές στη Σουλαϊμανίγια και τη Χαλάμπτζα, με διαδηλωτές να καίνε τα γραφεία του KDP. Το KDP κατηγορήσε το Gorran και ακολούθησαν διώξεις σε υπουργούς του από τον Πρωθυπουργό Νετσιρβάν Μπαρζανί. Το 2016 το PUK βρισκόταν στο μεταίχμιο της διατήρησης της συνεργασίας του με το KDP ή στη στροφή του στο Gorran, φοβούμενο την αυξανόμενη δημοφιλία του. Τελικά συνεργάστηκε με το Gorran γιατί δεν κατάφερε το τελευταίο να πείσει το KDP για μεταρρυθμίσεις ενώ το PUK ήταν αδύναμο εξ αιτίας της αυξανόμενης δημοτικότητας του νέου κόμματος. Ο κοινοβουλευτικός τους συνασπισμός ξεπέρασε σε έδρες το KDP, ενώ η κατάσταση περιπλέχτηκε περισσότερο με την έξοδο από την πολιτική του Τζαλάλ Ταλαμπανί λόγω επιδείνωσης της υγείας του και εσωτερικού χωρισμού του PUK σε δύο παρατάξεις¹⁴⁹.

Η εσωτερική κρίση στην KRG επέτρεψε στη Βαγδάτη να αναμιχθεί. Ο αντιπρόεδρος από το 2014 Αλ-Μαλίκι συναντήθηκε με τους ηγέτες του PUK και του Gorran στη Σουλαϊμανίγια, ενώ δεν συναντήθηκε με τους ηγέτες του KDP όταν επισκέφθηκε το Ερμπίλ έναν μήνα πριν. Ενίσχυε την αντιπολίτευση του Μασούντ Μπαρζανί για να αποτρέψει το δημοψήφισμα. Ισχυρίστηκε ότι

¹⁴⁸David Romano, *The oil imperative in the KRG* ό.π. σελ. 132-133 και Gilles Kepel, *Εξοδος από το Χάος*, ό.π. σελ. 397

¹⁴⁹Michael Eppel, *A future for Kurdish independence*, ό.π.σελ. 3-5

PUK και Gorgan ήταν αντίθετα στην απόσχιση και ότι αυτή ήταν μη-ρεαλιστική. Εν όψει της διεκδίκησης της Πρωθυπουργίας ήθελε υποστήριξη στο ιρακινό κοινοβούλιο, αφού ο Χαϊντέρ Αλ-Αμπάντι είχε την υποστήριξη του KDP. Το PUK για να ενισχύσει τη θέση του έναντι του KDP και της Βαγδάτης ανέπτυξε ιδιαίτερη σχέση με το Ιράν¹⁵⁰. Σε απάντηση, το προεδρικό γραφείο ανακοίνωσε ότι ο Μασούντ Μπαρζανί δέχτηκε πρόσκληση από την Τεχεράνη, μόνο και μόνο για να ταξιδέψει την επόμενη μέρα στην Άγκυρα, κάτι που επέτρεψε στην Τουρκία να παρέμβει στα εσωτερικά του Ιρακινού Κουρδιστάν και να στείλει στρατεύματα με πρόφαση την εκπαίδευση των πεσμεργκά, κίνηση που, από το PUK, το Gorgan και άλλα 3 μικρότερα κόμματα καταδικάστηκε ως παράνομη και παραβίαση της κουρδικής κυριαρχίας, απαιτώντας την άμεση αποχώρησή τους. Στο μεταξύ η διαμάχη για τα πετρέλαια του Κιρκούκ αλλά και οι σχέσεις KDP-PUK χειροτέρευαν. KRG και Βαγδάτη έφτασαν σε συμφωνία για εξαγωγή, μέσω κουρδικών αγωγών, στο λιμάνι Τσεϊχάν με διαμοιρασμό των κερδών στις δύο κυβερνήσεις. Το PUK κατηγορήσε την KRG για έλλειψη διαφάνειας και μη δίκαιη δαπάνη των εσόδων, ενώ η KRG κατηγορήσε το PUK ότι πουλούσε το πετρέλαιο του Κιρκούκ μέσω φορτηγών στο Ιράν και καρπωνόταν τα κέρδη. Παρά τις διαφωνίες, έγινε προσπάθεια συμφιλίωσης το καλοκαίρι του 2016, η οποία ήταν άκαρπη. Τον Σεπτέμβρη και Οκτώβρη του 2016 αντιπροσωπεία KDP-PUK συναντήθηκε δύο φορές με τον Χαϊντέρ Αλ-Αμπάντι, ο οποίος ήθελε συμφωνία με τους Κούρδους για να διευκολύνει την επίθεση που οργανωνόταν κατά του ISIS, και ο Μασούντ Μπαρζανί θα απάλυνε τους φόβους για δημογήφισμα, ισχυριζόμενος ότι οι Κούρδοι δεν θέλουν απόσχιση, αλλά ανεξαρτησία, που τόσο την δικαιούνται. Ο Μασούντ Μπαρζανί για άλλη μια φορά έκανε προσπάθεια συμφιλίωσης και προέτρεψε τα κόμματα να επανενεργοποιήσουν το Κουρδικό Κοινοβούλιο, για το διορισμό νέας κυβέρνησης και την επιλογή προσωρινού Προέδρου πριν τις εκλογές του 2017, όμως για άλλη μια φορά οι Κούρδοι βυθίστηκαν στην εσωτερική τους πάλη¹⁵¹.

5.2. Η συνεισφορά των Κούρδων στην καταπολέμηση του ΙΚΙΣ

Ο Πρόεδρος Ομπάμα το 2011 κάνοντας πράξη την προεκλογική του υπόσχεση και αντιλαμβανόμενος το αδιέξοδο του πολέμου στο Ιράκ και το τεράστιο οικονομικό κόστος, απέσυρε τα αμερικανικά στρατεύματα, αφήνοντας πίσω περίπου 10.000 στρατιώτες και συμβούλους, σε μία προσπάθεια να αναπροσαρμόσει την αμερικανική πολιτική στο Ιράκ και τη Μέση Ανατολή. Οι ΗΠΑ ήταν διατεθειμένες να αφήσουν κάποια στρατεύματα στο Ιράκ, όχι όμως και να πολεμήσουν πλέον για αυτό, εξασφαλίζοντας τα οικονομικά και στρατηγικά τους

¹⁵⁰ό.π. σελ. 5

¹⁵¹ό.π. σελ. 5-8

συμφέροντα. Αυτή η αποχώρηση σήμαινε και την απώλεια ενός σημαντικού στοιχείου επιρροής στην κυβέρνηση του αλ-Μαλίκι, ο οποίος βρέθηκε αντιμέτωπος με δύο προβλήματα: την αποδυνάμωση των δυνάμεων ασφαλείας και την αυξανόμενη δυσαρέσκεια των Αράβων σουνιτών¹⁵². Ο συγκεντρωτισμός, η διαφθορά, ο αυταρχισμός, ο σεχταρισμός και το πατρονάρισμα για τη διατήρησή του στην εξουσία, που παράλληλα υπονόμει την ιρακινή ταυτότητα, είχαν ως αποτέλεσμα την αποξένωσή εκτός των Αράβων σουνιτών, και των Κούρδων, ενισχύοντας τις ήδη υπάρχουσες αξιώσεις τους για ανεξαρτησία¹⁵³.

Η ενδυνάμωση της Αλ-Κάιντα επιδείνωσε την κατάσταση στο Ιράκ. Με το ξέσπασμα του εμφυλίου στη Συρία κέρδισε έδαφος και το 2013 μετονομάστηκε σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ. Η επέκτασή του στη Συρία οδήγησε σε εκ νέου μετονομασία σε Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Σαμ/Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας, γνωστό και με το ακρωνύμιο Daesh (ISIS/ISIL), ενώ τον Αύγουστο του 2014 αυτοανακηρύσσεται σε Ισλαμικό Χαλιφάτο¹⁵⁴.

Στη Μοσούλη ο δυσαρεστημένος σουνιτικός πληθυσμός της δεν αντιτάχθηκε στο εξτρεμιστικό ISIS, με αποτέλεσμα την γρήγορη και σχεδόν αμαχητί κατάληψή της, στις 29 Ιουνίου 2014. Ταυτόχρονα, λίγο πιο βόρεια στην επαρχία Νινευή, οι μαχητές του ISIS καταλάμβαναν περιοχές φτάνοντας 40χλμ. από το Ερμπίλ πριν τους σταματήσουν οι πεσμεργκά στο βουνό Σιντζάρ¹⁵⁵. Παράλληλα, και στη Συρία το ISIS προσκρούει στις ένοπλες ομάδες των Μονάδων Προστασίας του Λαού (YPG), στρατιωτικό σκέλος του κουρδικού Κόμματος Δημοκρατικής Ένωσης (PYD) στην περιοχή της Ροζάβα, και κύρια δύναμη του συνασπισμού των Συριακών Δημοκρατικών Δυνάμεων (SDF) συμπληρωμένων από μερικές αραβικές ομάδες. Στις τάξεις του YPG είναι και οι Γυναικείες Μονάδες Προστασίας (YPJ)¹⁵⁶.

Οι τζιχαντιστές, που στην ανατολική Συρία είχαν καταλάβει τις πετρελαιοπηγές και είχαν ξεκινήσει το εμπόριο πετρελαίου με την Τουρκία, αναχαιτίστηκαν στο Κομπανί από Κούρδους του YPG, υποστηριζόμενους από Κούρδους της KRG και πιθανότατα και του PKK. Σημαντική ήταν η βοήθεια από τις Η.Π.Α. με βομβαρδισμούς αλλά και παροχή εξοπλισμού, ηγούμενων ενός

¹⁵²Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*, ό.π. σελ. 229-230

¹⁵³ό.π. σελ. 323

¹⁵⁴ό.π. σελ. 231

¹⁵⁵Phébe Marr, Ibrahim al-Marashi, *The Modern History of Iraq* ό.π. σελ. 337-338

¹⁵⁶Gilles Kepel, *Έξοδος από το Χάος*, ό.π. σελ. 311&325

διεθνούς συνασπισμού με στόχο την ήττα του ISIS¹⁵⁷. Στη σκακιέρα της Συρίας μπαίνει το 2015 και η Ρωσία, όπου θα στηρίζει τον Πρόεδρο Άσαντ προς ικανοποίηση δικών της συμφερόντων, ενώ ένα άλλο γεγονός που σηματοδοτεί τη χρονιά είναι η εξάπλωση της τζιχάντ στην Ευρώπη¹⁵⁸.

Η Ρωσία ενώ ανέπτυξε χερσαίες δυνάμεις στη Συρία προς αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, βομβάρδισε αντικαθεστωτικές φιλοδυτικές οργανώσεις. Οι Η.Π.Α. αντέδρασαν, χωρίς όμως πολεμική εμπλοκή και έτσι, η υποστηρικτική προς τους αντάρτες Τουρκία καταρρίπτει ένα ρωσικό βομβαρδιστικό Σουχόι Su-24, για να εμπλέξει τους νατοϊκούς της συμμάχους στη συριακή κρίση, με αποτέλεσμα τη ρήξη στις σχέσεις Άγκυρας-Μόσχας. Η Μόσχα ως απάντηση πέρα από οικονομικές κυρώσεις και εκστρατεία στον τύπο, εξόπλισε το PKK με το οποίο είχε ιστορικές σχέσεις λόγω του κομμουνιστικού χαρακτήρα του και βομβάρδισε κομβόι μεταφοράς πετρελαίου μεταξύ Νταές και Τουρκίας¹⁵⁹. Η στάση της Τουρκίας ωστόσο άλλαξε σταδιακά. Αρχικά, η Άγκυρα χαιρόταν που Αλ-Νούσρα και Νταές πολεμούσαν το PYD, όμως για την Ευρώπη και το NATO προείχε η εξάλειψη της τζιχάντ. Εξοπλισμένο από τις Η.Π.Α. το PYD κατηγορείται από την Τουρκία ότι εξοπλίζει το PKK, κάτι που οδήγησε σε συγκρούσεις το 2014 στο Ντιγιαρμπάρκιρ. Η εξάπλωση της τρομοκρατίας και, πολύ περισσότερο, οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε Γαλλία και Βέλγιο το 2015, με την προϊστορία της 11ης Σεπτεμβρίου, έκαναν Η.Π.Α. και Δύση να θέσουν ως προτεραιότητα την εξάλειψή της και να βάλουν σε δεύτερη μοίρα την πτώση του καθεστώτος Άσαντ. Η επίτευξη αυτού του στόχου περνούσε μέσα από την ενίσχυση των Κούρδων του YPG και ως εκ τούτου του PKK. Η Τουρκία θεωρώντας ότι θίγονται ζωικά της συμφέροντα, επιθυμεί πρωτίστως την αντιμετώπιση του PKK (και του YPG) και δευτερευόντως την αποπομπή Άσαντ μέσω της στήριξης αντικαθεστωτικών. Έτσι, από το 2016 οι Τουρκία έρχεται πιο κοντά με τη Ρωσία και το Ιράν, παρότι έχουν αντίθετους στόχους στη Συρία, για να αντιμετωπίσει τους Κούρδους¹⁶⁰. Εξ άλλου, η Τουρκία ανέπτυξε με τη Ρωσία στενότερη συνεργασία στον οικονομικό τομέα, στον τομέα της ενέργειας με συμφωνία δημιουργίας πυρηνικού εργοστασίου στο Ακούγιου και στην προμήθεια πυραύλων S-400¹⁶¹.

¹⁵⁷Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*, ό.π. σελ. 261

¹⁵⁸GillesKerpe, *Εξοδος από το Χάος*, ό.π. , σελ. 317-318

¹⁵⁹ό.π. σελ. 324

¹⁶⁰ό.π. σελ. 325

¹⁶¹Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 262

Η Τουρκία θα εισβάλει 3 φορές στη Συρία με την πρόφαση της μάχης κατά της τρομοκρατίας. Με ψευδείς ισχυρισμούς, εισέβαλε το 2016 με την επιχείρηση “Ασπίδα του Ευφράτη” που κατέλαβε το Αφρίν, το 2018 με την επιχείρηση “Κλάδος Ελαιάς” που κατέλαβε την Μαμπίζ και το 2019 με την επιχείρηση “Πηγή Ειρήνης” σε μία προσπάθεια να καταλάβει την Ιντλίμπ¹⁶². Στην πρώτη από αυτές τις επιχειρήσεις, αρχικά κατευθύνθηκε εναντίον του Νταές όμως στην πορεία στράφηκε κατά των SDF, με τις εχθροπραξίες να διακόπτονται από αμερικανική και ιρανική πίεση. Από το 2015, η Δύση αρχίζει να βρίσκει στους Κούρδους έναν σημαντικό σύμμαχο στην περιοχή. Η ανοχή της Τουρκίας που είχε βοηθήσει το Μέτωπο Αλ-Νούσρα και το ISIS να κερδίσουν έδαφος, γύρισε μπούμερανγκ με τη δυτική υποστήριξη των YPG¹⁶³.

Από τον Αύγουστο 2016 μέχρι και τον Μάρτιο 2017 μάχονταν οι Κούρδοι των YPG με τις SDF κατά του Ισλαμικού Κράτους. Επομένως σε αυτές τις μάχες που καθόρισαν το μέλλον του ISIS, και οδήγησαν σε υποχώρησή του, βρέθηκαν αντιμέτωποι 4 διαφορετικοί εχθροί. Οι Τούρκοι με τους αντάρτες του FSA (υποστηριζόμενοι από τις Η.Π.Α.), οι Κούρδοι της Συρίας με τους Άραβες συμμάχους τους (υποστηριζόμενους επίσης από τις Η.Π.Α.), η κυβέρνηση της Δαμασκού (ενισχυμένη από τη Ρωσία) με την Χεζμπολάχ (ενισχυμένη από το Ιράν) και το Νταές. Αυτή η παρατήρηση είναι σημαντική για να αποτυπωθεί η πολυπλοκότητα της κατάστασης στη Συρία και το μοτίβο των σχέσεων που αναπτύχθηκαν για την αντιμετώπιση του κοινού εχθρού, των τζιχαντιστών, ενώ όλοι οι υπόλοιποι επιδίδονται σε αψιμαχίες με τη στήριξη των Η.Π.Α., της Ρωσίας ή του Ιράν που επιδιώκουν να διαφυλάξουν τα συμφέροντά τους¹⁶⁴.

Η πτώση του ISIS ήρθε στις 27 Οκτωβρίου του 2017, όταν και έπεσε η πρωτεύουσά του. Πριν από αυτό, όμως, αυτό που σηματοδότησε την οριστική ήττα του ήταν η ανάκτηση της Μοσούλης στις 10 Ιουλίου. Σε αυτή την εκστρατεία που κράτησε 9 μήνες συμμετείχαν ο ιρακινός στρατός, οι πεσμεργκά, ταξιαρχίες χριστιανών και Γιεζίντι από την περιοχή της Νινευή, η Τουρκία, το Ιράν και άλλες 8 χώρες με επικεφαλής τις Η.Π.Α., τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Καθένας από αυτούς τους εταίρους, ωστόσο, ήταν επιφυλακτικός ως προς το όφελος που θα μπορούσε να αποκτήσει ο άλλος¹⁶⁵.

¹⁶²ό.π. σελ. 263

¹⁶³Gilles Kepel, *Έξοδος από το Χάος*, ό.π. σελ. 388-389

¹⁶⁴ό.π. σελ. 326- 327

¹⁶⁵Gilles Kepel, *Έξοδος από το Χάος*, σελ. 331-333 - Το 2015 ανακαταλήφθηκαν η Tikrit τον Απρίλιο, το Ραμάντι το Δεκέμβριο, τον Ιούνιο του 2016 η Φαλούτζα και τον Ιούλιο του 2017 η Μοσούλη. (βλέπε: Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*, ό.π. σελ. 234

6. Το Ζήτημα της ανεξαρτησίας των Κούρδων του Ιράκ στις σύγχρονες συνθήκες

6.1 Το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και οι Κούρδοι

Τούτων λεχθέντων σχετικά με την ανάδειξη των Κούρδων του Ιράκ και της Συρίας στην Μέση Ανατολή και της όλης πορείας των Κούρδων του Ιράκ στη σύγχρονη ιστορία, με την καταπίεση, την καταστολή ή τις υποσχέσεις που ποτέ δεν υλοποιούνται, εύλογα γεννούνται απορίες ως προς το εάν όλοι οι Κούρδοι στο σύνολό τους έχουν δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, εάν έχουν σχηματίσει ενιαία εθνική συνείδηση, εάν οραματίζονται μελλοντικά ένα κράτος, και κατ' επέκταση εάν οι Κούρδοι του Ιράκ λόγω των συγκυριών και του αγώνα τους έχουν διαφορετικά κριτήρια ως προς την απάντηση τέτοιων ερωτημάτων, καθώς και των ερωτημάτων ποια εδάφη δικαιούνται και αν δικαιούνται απόσχιση-ανεξαρτησία.

Η αυτοδιάθεση, μετά τον Α'ΠΠ, όταν σιγά σιγά οι Κούρδοι διαμόρφωναν εθνική συνείδηση, καθιερώθηκε με μία ασαφή και γενική εικόνα. Η έννοια αυτή έγινε αντιληπτή ως καθαρά πολιτική για επιβολή δικαιοσύνης και διασφάλιση της ελευθερίας. Οι μεγάλες δυνάμεις δεν έδειχναν ενδιαφέρον στις απαιτήσεις για αυτο-προσδιορισμό λόγω των οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων τους στις αποικίες. Έτσι, αυτή η έννοια χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για επίτευξη της επεκτατικότητάς τους μέσω του συστήματος των Εντολών. Μετά τον Β'ΠΠ και τη δημιουργία των Ηνωμένων Εθνών ο εθνικός αυτο-προσδιορισμός μετατράπηκε σε αυτο-προσδιορισμό των λαών, παίρνοντας τη μορφή αυτο-διοίκησης, μέσα στα κράτη τα οποία ζούσαν. Στα μέσα της δεκαετίας του '50 όπου και ξεκίνησε η απο-αποικιοποίηση, η έννοια του αυτό-προσδιορισμού από αρχή απο-αποικιοποίησης μετατράπηκε σε μετα-αποικιακό δικαίωμα για λαούς πρώην αποικισμένων κρατών¹⁶⁶. Το άρθρο 1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αναφέρει μεταξύ των σκοπών του «την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των εθνών που βασίζονται στην αρχή των ισότιμων δικαιωμάτων και της αυτοδιάθεσης των λαών». Πολλές κυβερνήσεις εξέλαβαν αυτή τη διάταξη ως συνέχιση των Εντολών της Κοινωνίας των Εθνών. Η δυναμική όμως της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής έδωσε μία ευρύτερη ερμηνεία κάνοντας την έννοια να μετατραπεί σε δέσμευση για ανεξαρτησία πρώην αποικισμένων λαών. Έτσι σε πρώτη φάση υιοθετήθηκε η διακήρυξη 1514(XV) του 1960 «περί χορηγήσεως ανεξαρτησίας σε χώρες και λαούς υπό αποικιακό καθεστώς» και το 1966 με το άρθρο 1 του Διεθνούς Συμφώνου

¹⁶⁶Loqman Radpey, *The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds*, 10/08/20, <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/20/sevres-centennial-self-determination-and-kurds> (ανακτήθηκε 30/06/22)

Πολιτικών και Κοινωνικών Δικαιωμάτων ο Ο.Η.Ε πέτυχε τη δημιουργία εκατό περίπου νέων κρατών¹⁶⁷. Όμως, οι Κούρδοι είχαν καταταμηθεί μεταξύ απο-αποικιοποιημένων κρατών. Χωρίστηκαν ως μειονότητες στα τέσσερα κράτη της περιοχής, ενώ στην αρχή δεν λογιστηκαν καν ως μειονότητες και δεν αντιπροσωπεύοντας από τις περισσότερες κυβερνήσεις. Η εσωτερική αυτοδιάθεση των κούρδων στα τέσσερα ενδιαφερόμενα κράτη τους περιορίζει, από την άποψη της πολιτικής αυτονομίας ή και της ενότητας ενός έθνους. Μέχρι και σήμερα στερούνται ένα δικό τους κράτος, κάτι που θέτει υπό αμφισβήτηση την νομική ισχύ της αρχής της αυτοδιάθεσης¹⁶⁸. Βέβαια, εδώ μπαίνει το ερώτημα του αν οι Κούρδοι στο σύνολο τους αισθάνονται ότι ανήκουν σε ένα κοινό έθνος και έχουν τις ίδιες επιδιώξεις. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι πως όχι, διότι όπως δείχνει η πρόσφατη ιστορία βρίσκονται μεταξύ τους σε συγκρουσιακό καθεστώς, και δεν εκφράζουν βλέψεις για ένα ενιαίο κουρδικό κράτος.

Η Διακήρυξη Φιλικών Σχέσεων του 1970 λέει ότι οι λαοί πρέπει «να έχουν μια κυβέρνηση που αντιπροσωπεύει ολόκληρο τον λαό που ανήκει στην επικράτεια χωρίς διάκριση ως προς τη φυλή, τη θρησκεία ή το χρώμα». Στην περίπτωση της απο-αποικιοποίησης, η μη ικανοποίηση αυτής της αρχής έκανε τους λαούς να μπορούν να αποσχιστούν και να σχηματίσουν δική τους κυβέρνηση. Αυτός ο αυτοπροσδιορισμός είναι ο *εξωτερικός (external)*. Όλοι σχεδόν οι ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι οι αποικισμένοι λαοί έχουν αυτό το δικαίωμα. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο. Στην περίπτωση πέραν της απο-αποικιοποίησης, ο αυτο-προσδιορισμός ερμηνεύεται ως εσωτερική αυτονομία, δηλαδή δικαίωμα για αντιπροσωπευτικό περιφερειακό κοινοβούλιο, εκλογή περιφερειακών και ίσως εθνικών κυβερνητικών αξιωματούχων, ομιλία της γλώσσας τους, εκπαιδευτικές επιλογές, ελεύθερη άσκηση θρησκευτικών πεποιθήσεων κ.λ.π. Αυτό είναι ο *εσωτερικός (internal)* αυτο-προσδιορισμός. Πολλοί ακαδημαϊκοί υποστηρίζουν ότι πέραν του απο-αποικιακού πλαισίου οι λαοί έχουν το δικαίωμα εσωτερικού αυτο-προσδιορισμού, δηλαδή όχι απόσχιση-ανεξαρτησία¹⁶⁹. Τρίτη περίπτωση είναι ο εξωτερικός αυτο-προσδιορισμός πέραν του απο-αποικιακού πλαισίου και υποστηρίζεται από μερικούς ακαδημαϊκούς σε ορισμένες περιπτώσεις. Αυτοί οι ακαδημαϊκοί πιστεύουν ότι σε περιπτώσεις ακραίας διώξης και καταστολής από το μητρικό κράτος ένας μη αποικισμένος λαός θα πρέπει να μπορεί να έχει εξωτερική αυτοδιάθεση μέσω *επανορθωτικής απόσχισης (remedial secession)*. Ωστόσο, ακόμη και αυτοί δεν ισχυρίζονται ότι τι το διεθνές δίκαιο περιέχει θετικό δικαίωμα απόσχισης. Αντίθετα, το διεθνές

¹⁶⁷Ρούκουνας Ε, *Δημόσιο και Διεθνές Δίκαιο*. Νομική Βιβλιοθήκη- Αθήνα, 2010, σελ. 26

¹⁶⁸Loqman Radpey, *The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds*, 10/08/20, <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/20/sevres-centennial-self-determination-and-kurds> (ανακτήθηκε 30/06/22)

¹⁶⁹Milena Sterio, *Do Kurds Have the Right to Self-Determination and/or Secession?* 28/09/2017, <http://opiniojuris.org/2017/09/28/kurds-right-self-determination-and-or-secession/> (ανακτήθηκε 30/06/22)

δίκαιο ανέχεται την απόσχιση μόνο σε περίπτωση νόμιμης εξωτερικής αυτοδιάθεσης (συμφωνία των ενδιαφερόμενων μερών) ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις όπως το Μπαγκλαντές και η Ερυθραία¹⁷⁰.

6.1.1. Το δικαίωμα των λαών στην αυτοδιάθεση και οι Κούρδοι του Ιράκ

Η απόφαση των αξιωματούχων των Κούρδων του Ιράκ να προβούν σε συμβουλευτικό δημοψήφισμα για ανεξαρτησία έγινε σε μια ιδιαίτερη χρονική στιγμή, εφόσον το ISIS από τη μία είχε ηττηθεί δημιουργώντας κενό εξουσίας και περιφερειακές ευκαιρίες για μη κρατικούς δρώντες, και από την άλλη η εσωτερική αυτοδιάθεση των Κούρδων όπως οριζόταν από το σύνταγμα του 2005 δεν είχε ακόμα εφαρμοστεί. Η ερώτηση στο δημοψήφισμα ήταν η εξής: «Θέλετε η κουρδική περιφέρεια και οι κουρδικές περιοχές έξω από τη διοίκηση της περιφέρειας να γίνουν ανεξάρτητο κράτος;» Τα τρία βασικά ερωτήματα που εγείρονται είναι, εάν το δημοψήφισμα ήταν νόμιμο, το ποια εδάφη θα αποσχιστούν και εάν η απόσχιση του Ιρακινού Κουρδιστάν προβλέπεται από το διεθνές δίκαιο.

Για να δοθεί απάντηση σε τέτοια ερωτήματα όταν το νομικό πλαίσιο δεν είναι σαφές, πρέπει να γίνει αναζήτηση σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις. Προφανώς, στην παγκόσμια σκηνή καμία περίπτωση δεν είναι ίδια με την άλλη, αλλά με τις όποιες διαφορές και αν υπάρχουν πρέπει να γίνει παρατήρηση για να αντληθούν όσο το δυνατόν καλύτερα συμπεράσματα. Αντλώντας από την απόσχιση του Κεμπέκ ο Martin Sheinin ισχυρίστηκε για την Καταλονία ότι είναι νόμιμο ένας λαός να εκφράζεται και να ψάχνει εσωτερικούς συμβουλευτικούς τρόπους, άρα και δημοψήφισμα. Αυτό όμως είναι κάτι που προϋποθέτει ένα κράτος να δείξει καλή τη πίστη και όχι να θέτει το σύνταγμά του ως μία μη διαπραγματεύσιμη βάση, πολύ περισσότερο που στο Ιράκ το σύνταγμα του 2005 δεν έχει πλήρως εφαρμοστεί. Άρα η διεξαγωγή συμβουλευτικού δημοψηφίσματος είναι καθαρά δημοκρατικό δικαίωμα των Κούρδων του Ιράκ¹⁷¹.

Σε ότι αφορά τώρα το ποια εδάφη διερευνώνται προς απόσχιση, αλλά και το αν δικαιούνται απόσχιση οι Κούρδοι του Ιράκ, αυτά επιδέχονται νομικής αμφισβήτησης. Αρχικά, το ιρακινό σύνταγμα δεν δίνει δικαίωμα απόσχισης, απλώς επιτρέπει καθεστώς αυτονομίας. Πριν τη βρετανική περίοδο το σύνταγμα μιλούσε για ένα *ενωμένο και αδιαίρετο Ιράκ*. Τώρα, το σύνταγμα αναγνωρίζει τις εθνικότητες και ότι βρίσκονται σε *ελεύθερη ένωση*. Από το 1970 θεωρητικά οι Κούρδοι έχουν αυτονομία, κάτι που στην πράξη δεν ισχύει. Από το 1992 αναγνωρίζεται η

¹⁷⁰όπ. π.

¹⁷¹Omar Yousef Shehabi, *The Kurdistan Independence Referendum and Constitutional Self-Determination*, 22/10/2017, <https://verfassungsblog.de/the-kurdistan-independence-referendum-and-constitutional-self-determination/> (ανακτήθηκε 30/06/22)

κουρδική περιφέρεια. Μετά το 2005, το νέο ιρακινό σύνταγμα θέλει την αποκατάσταση των Κούρδων από την καταπιεστική περίοδο του Μπάαθ. Αυτό σημαίνει αποκατάσταση του δημογραφικού, επαναπατρισμούς, αλλαγή των διοικητικών περιοχών, ενώ προέβλεπε πως μέχρι και το 2007 θα είχε γίνει απογραφή και δημοψήφισμα για το Κιρκούκ και άλλες περιοχές. Ουσιαστικά, το ιρακινό σύνταγμα διευκολύνει τον εσωτερικό αυτο-προσδιορισμό. Δεν δέχεται τα εσωτερικά σύνορα και θέλει επαναπροσδιορισμό τους με ένα δημοψήφισμα. Αυτό που έγινε όμως στην πράξη είναι να μην έχει εφαρμοστεί τίποτα την περίοδο 2007-2017, κάτι που θα έπρεπε να έχει διεθνείς νομικές επιπτώσεις. Από τη μεριά των Κούρδων ήταν επόμενο να οδηγήσει σε συμβουλευτική κίνηση. Επομένως, ο διωγμός και η καταπίεση του κουρδικού πληθυσμού τα προηγούμενα χρόνια που ακολουθήθηκε από τη μη συμμόρφωση στο καινούργιο σύνταγμα, είναι κάτι που εύλογα μπορεί να οδηγήσει σε επανορθωτικά μέτρα, δηλαδή να σημαίνει λόγο για απόσχιση¹⁷².

Κατ' επέκταση, υπό το πρίσμα του ότι το δημοψήφισμα αφορούσε συνταγματικά αναγνωρισμένο πληθυσμό και περιοχή, με συνταγματικά αναγνωρισμένα δικαιώματα που δεν έχουν υλοποιηθεί, νόμιμα επεκτάθηκε στις διαφιλονικούμενες περιοχές. Όμως, αυτό προσκρούει στον ισχυρισμό της Anne Peters ότι το ζήτημα ορίων μπορεί να εξεταστεί μόνο όταν αποκτηθεί η ανεξαρτησία. Σε αυτόν τον ισχυρισμό αντίθετη είναι και η άποψη που θέλει έναν λογικό συσχετισμό μεταξύ του πληθυσμού που τους ζητήθηκε η γνώμη, και της επίμαχης περιοχής¹⁷³.

Όλα αυτά, φέρνουν τους κούρδους του Ιράκ στη φάση των κοσσοβάρων Αλβανών. Πολλά κράτη έσπευσαν να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου χωρίς να επιχειρηματολογήσουν υπέρ του δικαιώματος εξωτερικής αυτοδιάθεσής του. Οι περισσότεροι υποστήριζαν ότι ήταν *sui generis*, μία εξαιρετική περίπτωση που δεν αποτελεί κανενός είδους προηγούμενο. Το διεθνές δικαστήριο της Χάγης αποφάσισε το 2010 ότι η ανακήρυξη ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου δεν απαγορεύεται από το διεθνές δίκαιο. Δεδομένου ότι το προηγούμενο του Κοσσυφοπεδίου αποτελεί μία εξαίρεση τέτοια που υπάρχει τάση να μην αποτελεί καν προηγούμενο, γεννάται το ερώτημα γιατί να μην αποτελέσει και το κουρδικό ζήτημα στο Ιράκ ένα ζήτημα άνευ προηγουμένου. Εφόσον δηλαδή θεωρήσουμε ότι δεν υπάρχει δεδικασμένο και ότι αποτελεί απλώς μία παρόμοια περίπτωση με το Κοσσυφοπέδιο, με τις όποιες διαφορές υπάρχουν, δεδομένου ότι σπάνια δύο συναφείς καταστάσεις έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά στις διεθνείς σχέσεις, μπορούμε να δούμε το κουρδικό ζήτημα στο Ιράκ ως μία επιπλέον εξαίρεση που όμοια της δεν υπάρχει. Επομένως επαφίεται στις πολιτικές τριβές, στη

¹⁷²Όπ. π.

¹⁷³Όπ. π.

διεθνή αναγνωρισιμότητα, στην ισορροπία δυνάμεων, καθώς και στα συμφέροντα των περιφερειακών και διεθνών ισχυρών δρώντων, για το αν θα αναγνωρίσουν μία ενδεχόμενη απόσχιση του Ιρακινού Κουρδιστάν. Όπως η απόσχιση του Κοσσόβου έγινε ανεκτή όχι ως δικαίωμα αλλά ως αποτέλεσμα της καταπίεσης στη Σερβία, έτσι και στο Ιράκ που η κυβέρνηση δεν καταπιέζει μεν τους Κούρδους, αλλά δεν τους επιτρέπει δε την αυτονομία τους μέσω εσωτερικού αυτο-προσδιορισμού, μπορεί να γίνει ανεκτή και μία απόσχιση του Ιρακινού Κουρδιστάν, μέσω *επανορθωτικής απόσχισης* ή μιας κατάστασης *sui generis*. Αν αφήσουμε όμως έξω την περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου ως εξαίρεση, είναι αβέβαιο αν οι Κούρδοι έχουν το δικαίωμα να αποσχιστούν βάσει διεθνούς δικαίου.

6.2. Το δημοψήφισμα του 2017 και τα διακυβεύματά του

Ο ρόλος που είχαν παίξει οι πεσμεργκά για την αναχαίτιση του ISIS έκανε τους Κούρδους να πιστέψουν ότι θα έχουν τη στήριξη των Η.Π.Α. εφόσον αυτοί προσέφεραν το πιο ασφαλές έδαφος εντός συνόρων του Ιράκ για τα αμερικανικά στρατεύματα¹⁷⁴. Στο μεταξύ οι διαμάχες για το πετρέλαιο του Κιρκούκ ανάμεσα σε KDP-PUK συνεχίζονταν. Έτσι, στις 25 Σεπτεμβρίου 2017 η KRG υπό τον Πρόεδρο Μασούντ Μπαρζανί προέβη σε δημοψήφισμα για ανεξαρτησία, παρά τις αντιρρήσεις της Βαγδάτης και αφού είχε διαβεβαιώσει πως αυτό δεν είχε δεσμευτικό χαρακτήρα αλλά συμβουλευτικό. Ακόμη και κάποιοι υποστηρικτές της ανεξαρτησίας εντός της KRG το είδαν καχύποπτα και ως μια προσπάθεια από τον Μασούντ Μπαρζανί για να δυναμώσει την εξουσία του. Το αποτέλεσμα ήταν αναμενόμενο. Με συμμετοχή 72.16%, υπέρ κατά 92.73%. Όμως, αναμενόμενη ήταν και η αντίδραση τόσο της Βαγδάτης όσο και των περιφερειακών και διεθνών δρώντων¹⁷⁵.

Η κεντρική κυβέρνηση έστειλε στρατό στα σύνορα με την KRG για ασκήσεις μαζί με τον τουρκικό στρατό, ενώ ανέστειλε τις πτήσεις εξωτερικού στο Ερμπίλ προς επιδείνωση της οικονομικής κρίσης της περιφέρειας¹⁷⁶. Η Τουρκία απείλησε να κάνει μπουϊκοτάζ στο εμπόριο με

¹⁷⁴Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ* ό.π. σελ. 232

¹⁷⁵Ο Μασούντ Μπαρζανί μετά το δημοψήφισμα δήλωσε: “You, the people of Kurdistan...we have entered a new stage”, ενώ ο πρωθυπουργός του Ιράκ Χαϊντέρ-Αμπάνι δήλωσε “We are not ready to discuss....it is unconstitutional”, βλέπε:
https://www.refworld.org/docid/59ccb6f04.html?fbclid=IwAR2ls6d6C7kuKxd1jCdM45XCG9AI7nmg8Rg5q8_tHb5S3QaRKgdjy0s1gfk

¹⁷⁶Gilles Kepel, *Εξοδος από το Χάος*, ό.π. σελ. 396-397

το Ιρακινό Κουρδιστάν, ενώ Ιράν και Συρία καταδίκασαν το δημοψήφισμα. Απόσχιση της κουρδικής περιφέρειας στο Ιράκ θα σήμαινε και ξεσηκωμό για απόσχιση των κουρδικών περιοχών στα υπόλοιπα κράτη. Διακυβευόταν επίσης η αρχή διατήρησης αναγνωρισμένων συνόρων, ενώ απόσχιση μπορεί να γίνει νόμιμα μόνο με σύμφωνη γνώμη των ενδιαφερόμενων μερών¹⁷⁷. Οι Η.Π.Α δήλωσαν “βαθιά δυσαρεστημένες” αλλά ότι δεν θα έκαναν κάτι για να χαλάσουν τις σχέσεις τους με τους Κούρδους. Η στάση της υπόλοιπης διεθνούς κοινότητας ήταν εξίσου αρνητική, καθιστώντας το δημοψήφισμα άκαρπο. Το τρίτο διακύβευμα του δημοψηφίσματος για την απόσχιση του Ιρακινού Κουρδιστάν, ήταν αυτό της ενίσχυσης των αποσχιστικών τάσεων στην Ε.Ε., στη Βόρεια Ιρλανδία, στη χώρα των Βάσκων και στην Καταλωνία στην Ισπανία, αλλά και η ύπαρξη άλλων αποσχιστικών κινημάτων όπως στην Τσετσενία της Ρωσίας. Δύο εξαιρέσεις υπήρξαν στην αντίδραση της διεθνούς κοινότητας. Η μία είναι η Ρωσία επειδή ενδιαφερόταν για το πετρέλαιο του Κιρκούκ, λόγω του ότι η Rosneft θα αποκτούσε το 60% του πετρελαιαγωγού του Τσειχάν¹⁷⁸. Η άλλη είναι το Ισραήλ, αφού πίστευε ότι η επαναχάραξη των συνόρων στο γειτονικό Ιράκ και η δημιουργία ανεξάρτητου κουρδικού κράτους θα συνεισέφερε στην περιφερειακή του ασφάλεια¹⁷⁹. Τέλος, το Ιράν φοβόταν ότι πέραν της αφυπνίσεως των δικών της Κούρδων, ένα ανεξάρτητο Ιρακινό Κουρδιστάν θα έφερνε τις Η.Π.Α. πιο κοντά σε αυτό.

6.3. Η κατάσταση των Κούρδων σήμερα

Το δημοψήφισμα έχει σαν αποτέλεσμα την παραίτηση του Μασούντ Μπαρζανί. Η KRG παραβλέπει τις επιθέσεις της Τουρκίας στο βόρειο Ιράκ το 2022, ενώ υπάρχουν υπόνοιες ότι δέχτηκε αντίτιμο για να υποδείξει στόχους¹⁸⁰. Από τον Οκτώβριο 2020 Βαγδάτη και Ερμπίλ συμφώνησαν να γίνουν ενέργειες για εξομάλυνση της κατάστασης στο όρος Σιντζάρ όπου από το 2014 εδρεύει το PKK, ενώ τον Ιανουάριο του 2021 ο Υπουργός Άμυνας της Τουρκίας Χουλούσι Ακάρ επισκέφθηκε πρώτα τη Βαγδάτη και μετά το Ερμπίλ και συναντήθηκε με πολλούς αξιωματούχους με κύριο θέμα στην ατζέντα την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Η Τουρκία

¹⁷⁷Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*.π. σελ. 233-234

¹⁷⁸Gilles Kepel, *Έξοδος από το Χάος*, ό.π. σελ. 397

¹⁷⁹ Lee I., *Why Israel supports an independent Iraqi Kurdistan*. 2 Οκτωβρίου 2017, https://edition.cnn.com/2017/10/02/middleeast/iraqi-kurdistan-israel-support/index.html?fbclid=IwAR1KBL6-4kZj-4KVH5UdmLqtqLhAV_K_IltJxbWRmxv3SHGY8TeC-F0eY0g

¹⁸⁰<https://thearabweekly.com/turkey-working-krq-further-its-expansionist-agenda>

ανέπτυξε τις επιχειρήσεις Νύχι του Αετού (15 Ιουνίου 2020) και Νύχι της Τίγρης (17 Ιουνίου 2020) κατά θέσεων του ΡΚΚ¹⁸¹. Για αυτές τις επιθέσεις δια στόματος Γ.Γ. του Υπουργείου των Υποθέσεων Πεσμεργκά η ευθύνη αποδόθηκε στην κεντρική κυβέρνηση, διότι όπως υποστήριξε σε δήλωσή του “από το 2007 έχει παραβιαστεί το έδαφος του βόρειου Ιράκ 135 φορές από την Τουρκία και 2 από το Ιράν”, ενώ η Τουρκία διατηρούσε ακόμη βάσεις σε ιρακινό έδαφος στην περιοχή Μπασίκα. Η περιφερειακή κυβέρνηση αντέδρασε έτσι για να μοχλεύσει την πίεση που ασκεί στην κεντρική κυβέρνηση για τα πολυάριθμα ζητήματά της, την ίδια στιγμή που ενδο-κουρδικοί ανταγωνισμοί συνεχίζονται με συγκρούσεις στα σύνορα Συρίας-Ιράκ μεταξύ ΚRG-ΡΚΚ¹⁸². Στις 2 Φεβρουαρίου 2022, το Υπουργείο Άμυνας της Τουρκίας ανακοίνωσε ότι η πολεμική αεροπορία της έπληξε θέσεις ανταρτών σε βόρεια Συρία και βόρειο Ιράκ¹⁸³. Στις 18 Απριλίου ο Χουλούσι Ακάρ δήλωσε πως την προηγούμενη ημέρα χτυπήθηκαν στόχοι στο βόρειο Ιράκ για να “προληφθούν τρομοκρατικές ενέργειες” και για “ασφάλεια των συνόρων”¹⁸⁴.

Παρόλα αυτά, οι αρχές του 2022 διαφαίνονται ελπιδοφόρες για τους Κούρδους του Ιράκ. Αρχικά εντατικοποιήθηκαν οι επαφές με την Τουρκία με φόντο την εκμετάλλευση φυσικού αερίου. Στις 2 Φεβρουαρίου έγινε συνάντηση μεταξύ δύο υψηλόβαθμων αξιωματούχων της Τουρκίας και του Ιρακινού Κουρδιστάν, η οποία ακολουθήθηκε από συνάντηση στις 18 Φεβρουαρίου μεταξύ Χουλούσι Ακάρ με Νετσιρβάν και Μασρούρ Μπαρζανί, Πρόεδρο και Πρωθυπουργό του Ιρακινού Κουρδιστάν αντίστοιχα, ενώ συναντήσεις υψηλών αξιωματούχων έγιναν και στις 12 Μαρτίου. Σε αυτές τις συζητήσεις για την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων δομημένες επάνω στην 50ετή συμφωνία μεταξύ Ερμπίλ-Άγκυρας που είχε υπογράψει ο Νετσιρβάν Μπαρζανί στην πρωθυπουργική του θητεία, έρχονται οι Η.Π.Α να ενισχύσουν ένα συνεργατικό τρίγωνο Τούρκων-Ισραηλινών-Κούρδων του Ιράκ που θα μεταφέρει αέριο στην Ευρώπη, ως επιτακτική ανάγκη του πολέμου στην Ουκρανία αλλά και ως καλύτερη εναλλακτική του EastMed. Η Αναπληρώτρια Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α., Βικτόρια Νούλαντ, ανακοίνωσε: “Δεν

¹⁸¹McKernan Bethan, “Turkey launches major attack on Kurdish militants in Iraq”, The Guardian-17 Ιουνίου 2017, <https://www.theguardian.com/world/2020/jun/17/turkey-launches-major-attack-on-kurdish-militants-in-iraq> (ανακτήθηκε 06/05/2022)

και Aliyev Jeyhun, “Turkey launches Operation Claw-Tiger in northern Iraq”, 17/06/2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-launches-operation-claw-tiger-in-northern-iraq/1879479>

¹⁸²Κώστας Ράπτης, “Η οικονομική κρίση δυσκολεύει την Τουρκία στη βόρεια Συρία”, 01/01/2022, <https://www.capital.gr/diethni/3605421/i-oikonomiki-krisi-duskoleuei-tin-tourkia-sti-boreia-suria>

¹⁸³ <https://www.in.gr/2022/02/02/world/tourkia-aeroporikes-epidromes-se-kourdous-tou-irak-kai-tis-syrias-toulaxiston-tesseris-nekroi/>

¹⁸⁴ <https://www.in.gr/2022/04/18/world/tourkia-vomvardizei-sfodrotita-theseis-kourdon-sto-voreio-irak/>

μπορούμε να περιμένουμε τον EastMed. Πρέπει να φέρουμε αέριο στην Ευρώπη τώρα. Η Τουρκία, η Ελλάδα, η Αίγυπτος, το Ισραήλ και η ελληνοκυπριακή πλευρά πρέπει να συνεργαστούν με ευρεία προοπτική”. Έτσι, η Τουρκία συνασπίζεται με τους Κούρδους του Ιράκ και επαναπροσεγγίζει το Ισραήλ, μετά την διακοπή των σχέσεών τους εξ αιτίας της επίθεσης στο Μαβί Μαρμαρά. Με τη Στήριξη των Η.Π.Α. η Τουρκία πρόκειται να γίνει φθηνός διάδρομος μεταφοράς για τη Δύση¹⁸⁵ με αρνητικό αντίκτυπο σε Βαγδάτη, Μόσχα και Τεχεράνη.

Το Ιράν εξαπέλυσε βαλλιστικούς πυραύλους που χτύπησαν το Ερμπίλ. “Το “στρατηγικό κέντρο της συνωμοσίας και της ανηθικότητας των σιωνιστών στοχοθετήθηκε από ισχυρούς προηγμένους πυραύλους του Σώματος των Φρουρών της Επανάστασης” ανέφεραν οι ίδιοι. Απειλώντας το Ισραήλ, προειδοποίησαν για “σκληρές, αποφασιστικές και καταστροφικές απαντήσεις στα εγκλήματά του”. Οι κουρδικές αρχές επιβεβαίωσαν την “επίθεση από ανατολικά”¹⁸⁶. Στις 11 Σεπτεμβρίου του 2021 είχε σημειωθεί επίθεση στο αεροδρόμιο του Ερμπίλ, με την αντιτρομοκρατική υπηρεσία να δηλώνει ότι δεν υπήρχαν θύματα, ενώ επίθεση στο ίδιο αεροδρόμιο έγινε και τον Ιούλιο, καθώς και στο αεροδρόμιο της Βαγδάτης μερικές εβδομάδες νωρίτερα χωρίς να υπάρχουν θύματα¹⁸⁷. Η κατάσταση στο Ιράκ παραμένει τεταμένη, με τον Μουσταφά αλ-Καντίμι να παραμένει στην εξουσία από τον Μάιο του 2020, παρόλο που από τον Οκτώβρη του 2021 στις εκλογές αναδείχθηκε θριαμβευτικά ο συνασπισμός του σίιτη κληρικού Μοκτάντααλ-Σαντρ και έχασαν έδαφος τα φιλοιρανικά κόμματα. Το Ιράν θέλει να συνεχίσει να έχει την επιρροή που είχε από το 2005 και μετά, επιδιώκοντας τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης αποτελούμενης από φιλοιρανικά κόμματα και τον Νουρίαλ-Μαλίκι στην εξουσία, ενώ ο Μοκτάντααλ-Σαντρ αντιστέκεται, έχοντας τη στήριξη του KDP. Το Ιράν ως απάντηση στους Κούρδους του KDP προτείνει τον ΜπαρχάμΣαλίχ του PUK για Πρόεδρο του Ιράκ, που βάσει Συντάγματος πρέπει να είναι Κούρδος, στέλνοντας σαφή μηνύματα προς την KRG. Δυσσεύεται για τις σχέσεις που έχει με Η.Π.Α-Ισραήλ και υπενθύμιση της περιφερειακής δύναμης του Ιράν και του ρόλου του ως ισχυρός παίκτης της περιοχής.

¹⁸⁵ Καιρίδης Δημήτρης, LenoreG. Martin, *Ρόλος και Θέση της Τουρκίας στον Κόσμο Σύγχρονη πραγματικότητα και μελλοντικές προκλήσεις*. Σιδέρης, 2006

¹⁸⁶ https://www.capital.gr/diethni/3620934/irak-oi-frouroi-tis-epanastasis-anelaban-tin-euthuni-gia-tin-epithesi-me-puraulous-sto-armpil?fbclid=IwAR06-tB-8mhSRcY6rW2YlflvfnJc6lRY_1HF03E3CHvTiEqKUBwNOqfUBAU

¹⁸⁷ https://www.efsyn.gr/kosmos/mesi-anatoli/309933_irak-epithesi-me-drones-stin-irmpil-konta-stis-amerikanikes-dynameis

Ο δημόσιος διάλογος που έχουν ξεκινήσει οι Κούρδοι, η απήχηση στον υπόλοιπο κόσμο λόγω των επιρροών που ασκεί η κουρδική διασπορά, η επιβίωση της κουρδικής γλώσσας και των διαλέκτων μέσω μέσων κοινωνικής δικτύωσης και πολιτισμικών προϊόντων, έχουν δημιουργήσει σχέση αλληλεγγύης μεταξύ τους και έχουν ενισχύσει την παν-κουρδική ταυτότητα. Κατ' επέκταση τα αιτήματά τους γίνονται πιο αισθητά στη διεθνή κοινότητα¹⁸⁸. Αυτό για την KRG που έχει πλέον αποκτήσει εμπειρία διακυβέρνησης και έχει αναπτύξει διπλωματία, σημαίνει ευκαιρία να έρθει πιο κοντά στον τελικό στόχο της, την ανεξαρτησία. Βέβαια, ακόμη και αν δείχνει καλό πρόσωπο στη Δύση, αν διατηρεί καλές σχέσεις με την Τουρκία, αν διαπραγματεύεται αποτελεσματικά με το Ιράκ για όσο χρειαστεί, είναι πολύ δύσκολο να αποσχιστεί, εφόσον κάποιοι δρώντες όπως οι Η.Π.Α αναζητούν περιφερειακή σταθερότητα, και κάποιοι άλλοι όπως η Τουρκία έχουν αναθεωρητικές τάσεις. Στην περιπλοκότητα και πολλαπλότητα της Μέσης Ανατολής, μια απόσχιση μπορεί να αποβεί μοιραία για τις ισορροπίες ισχύος και είναι κάτι που κανείς δε θέλει να ρισκάρει μέσα σε έναν λαβύρινθο χτισμένο σε κινούμενη άμμο¹⁸⁹.

¹⁸⁸Henri J. Barkey, *The Kurdish Awakening Unity, Betrayal, and the Future of the Middle East* ό.π.

¹⁸⁹Βιβή Κεφαλά, *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*, ό.π. σελ. 14

Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκαν οι εσωτερικές και διεθνείς διαστάσεις του Κουρδικού Ζητήματος στο Ιράκ από τη γένεσή του ως και σήμερα. Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτει πως το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο των φυλών του έθνους των Κούρδων σε συνδυασμό με τις πολιτισμικές τους διαφοροποιήσεις, οδήγησαν σε εσωτερικές διαμάχες και αντιπαραθέσεις με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της ανάπτυξης του κουρδικού εθνικισμού. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την πολιτική των μεγάλων δυνάμεων, παρεμπόδισε τη δημιουργία ενιαίου κουρδικού κράτους και επέτρεψε σε δρώντες με οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντα να επωφεληθούν.

Οι μεγάλες δυνάμεις παραγνωρίζοντας το δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση, σε ακόμη μία από τις πολλές φορές της Ιστορίας, προωθούν τις θέσεις τους, ενώ κατά την ψυχροπολεμική περίοδο έχουμε την εργαλειοποίηση των Κούρδων από τους περιφερειακούς δρώντες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πόλεμος Ιράκ-Ιράν που λόγω της εσωτερικής διαμάχης των Κούρδων έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τις αντιμαχόμενες πλευρές.

Στον 21ο αιώνα η Τουρκία έχοντας το δικό της Κουρδικό Ζήτημα που ακόμα δεν μπορεί να αντιμετωπίσει, αντιτάχθηκε στην ομοσπονδιοποίηση του Ιράκ πόσω μάλλον στο ενδεχόμενο μελλοντικής ανεξαρτησίας των Κούρδων του Ιράκ. Κατ' αναλογία, η ανάδειξη του Κουρδικού Ζητήματος στη Συρία, σε συνδυασμό με τις ηγεμονικές βλέψεις της Άγκυρας στη Μέση Ανατολή, την ώθησαν σε στρατιωτικές επεμβάσεις στις κουρδικές περιοχές που βρίσκονται στα βόρεια της χώρας. Ωστόσο, η Τουρκία ανέπτυξε καλές σχέσεις με την KRG, κυρίως οικονομικές. Καλές σχέσεις με τους Κούρδους του Ιράκ διατήρησαν και οι Η.Π.Α., οι οποίες επιθυμούν να έχουν λόγο στην εκμετάλλευση κοιτασμάτων στην περιοχή τους, όμως επιθυμούν την περιφερειακή σταθερότητα στη Μέση Ανατολή και γι' αυτό δεν ενισχύουν την αυτονομιστική τους.

Σήμερα, με τις ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή λόγω των περιφερειακών αναστατώσεων από τις αραβικές εξεγέρσεις, οι Η.Π.Α. προσπαθούν να δημιουργήσουν τοπικές συμμαχίες τη στιγμή που οι στόχοι των τοπικών και περιφερειακών δρώντων είναι αντιθετικοί, αν όχι αλληλοαποκλειόμενοι. Επομένως, αν και η συμβολή των Κούρδων στην αναχαίτιση του ISIS, τους ανέδειξε ως έναν σημαντικό περιφερειακό μη κρατικό δρώντα και μια σημαντική και αξιόμαχη δύναμη στην πάλη κατά του ISIS, κανείς δεν είναι διατεθειμένος να ικανοποιήσει το αίτημα των Κούρδων του Ιράκ για ανεξαρτησία, πολύ περισσότερο που η κατάσταση στο Ιράκ παραμένει εξαιρετικά ασταθής. Τέλος, ο πόλεμος στην Ουκρανία ενέτεινε την ανάγκη να βρεθούν, το ταχύτερο, πάροχοι φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ώστε να απεξαρτηθεί από την

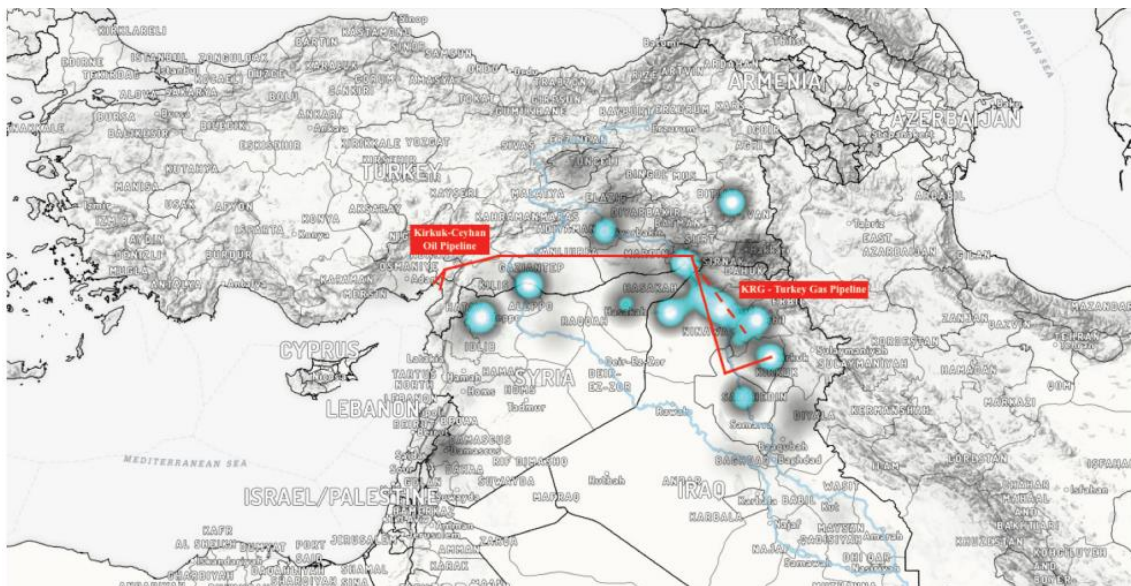
Ομοσπονδία της Ρωσίας. Αυτό είναι κάτι που αλλάζει τις ισορροπίες στην ενεργειακή αγορά, ενισχύοντας παράλληλα τις δυνατότητες πίεσης που έχουν οι Κούρδοι, εφόσον το πρότινος μετατοπισμένο ενδιαφέρον των Η.Π.Α. στον Ινδικό-Ειρηνικό ωκεανό επιστρέφει εν μέρει στη Μέση Ανατολή. Ωστόσο, φαίνεται μάλλον απίθανο να υπάρξει τόσο μεγάλη μεταστροφή στην αμερικανική πολιτική αναφορικά με το ζήτημα των Κούρδων και την ικανοποίηση του αιτήματός τους για ανεξαρτησία.

Χάρτες

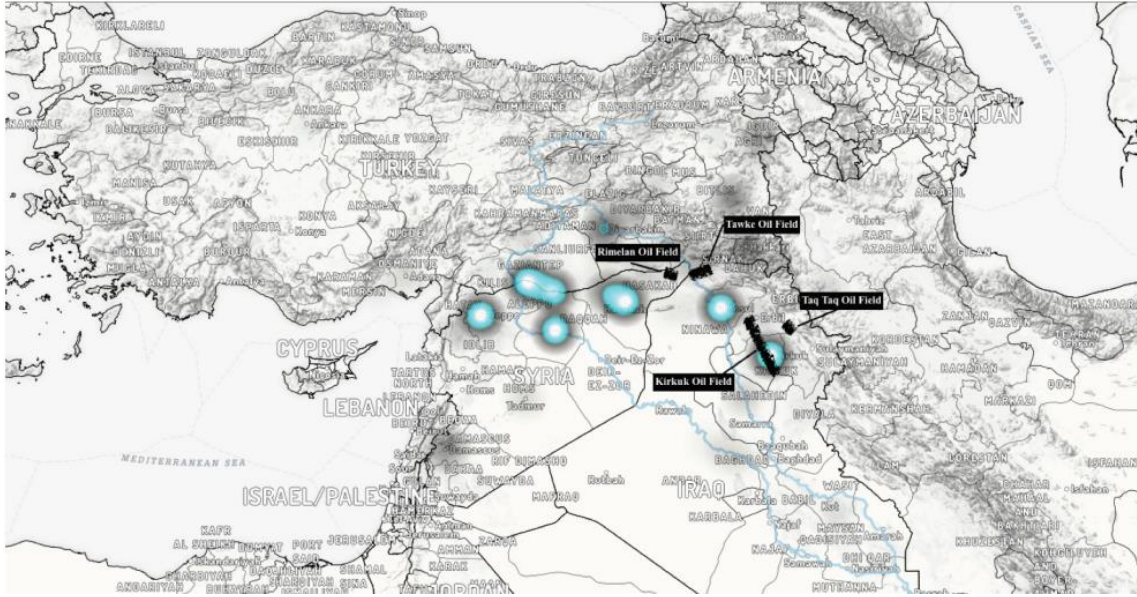

Map of the area inhabited by Kurds

(Πηγή: KerimYildiz, The Kurds in Iraq Past, Present and Future)

(Πηγή: H. AkınÜnver, Journal of International Affairs)

(Πηγή: H. AkinÜnver, Journal of International Affairs)

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Καιρίδης Δ., Lenore G. Martin, *Ρόλος και Θέση της Τουρκίας στον Κόσμο Σύγχρονη πραγματικότητα και μελλοντικές προκλήσεις*. Σιδέρης, 2006
- KerelG., *Εξοδος από το Χάος*, Κλειδάριθμος, Αθήνα, 2020
- Κεφαλά Β., *Διεθνής Πολιτική στη Μέση Ανατολή και Ανεπίλυτες Συγκρούσεις: Παλαιστίνη, Λίβανος, Συρία, Ιράκ*. I. Σιδέρης- Αθήνα, 2021
- Ρούκουνας Ε, *Δημόσιο και Διεθνές Δίκαιο*. Νομική Βιβλιοθήκη- Αθήνα, 2010
- Σακκάς Γ., *Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή*. Πατάκης- Αθήνα, 2007

Ξενόγλωσση

- Ateşoğlu,H.S., *Security of Turkey With Respect to the Middle East*, Perceptions, Vol, XVI, No. 2, 2011
- Barkey H.J., *The Kurdish Awakening Unity, Betrayal, and the Future of the Middle East*. Foreign Affairs- Μάρτιος/Απρίλιος 2019
- Barkey,H.J., *Turkey's New Engagement in Iraq: Embracing Iraqi Kurdistan*, United States Institute of Peace, 2010
- Bryza, M.J., *Turkey's Dramatic Shift toward Iraqi Kurdistan:Politics before Peace Pipelines.*, Turkish Policy Quarterly, 2012
- Cagaptay,S.,&Evans,T., *Turkey's Changing Relations with Iraq Kurdistan up, Baghdad Down*, Policy Policy Focus, 2012
- DahlmanC. ,*Eurasian Geography and Economics*. V.H. Winston & Son Inc, U.S., 2002
- David, S.R. *American Foreign Policy towards the Middle East: A Necessary Change?*,Routledge, 2006
- Dinç, C., *Turkey as a New Security Actor in the Middle East: Beyond the Slogans*, Perceptions, Vol, XVI, No. 2, 2011
- Eppel K., *A future for Kurdish independence*, Middle East Quarterly, 2018
- Gunter Michael M., *The Foreign Policy of the Iraqi Kurds*, Journal Of South Asian And Middle East Studies, Vol. XX, No. 3, Spring 1997
- Gunter Michael M., *Routledge Handbook on the Kurds*. Routledge- NewYork, 2019
- Gunter Michael M. , *The Kurds ascending: the evolving solution to the Kurdish problem in Iraq and Turkey*. PALGRAVE MACMILLAN- New York, 2008

- Gurses Mehmet, Romano David, Gunter Michael M., *The Kurds in the Middle East: Enduring Problems and New Dynamics*. Lexington Book, 2020
- International Crisis Group, Middle East report, No, 10, 19, 2003
- Lecours, A., & Moreno, L., *Paradiplomacy and Stateless Nations: A Reference to the Basque Country*, Working Paper (01-06). Concordia University and Spanish National Research Council, 2006
- Mardini,R., *Relations with Iraqi's Kurds:Toward a Working Partnership*, Institute for the Study of War, 2012
- Marr P., al-Marashi I., *The Modern History of Iraq*. Westview Press- San Marcos (USA), 2017
- Miller, B., *Explaining Changes in U.S. Grand Strategy: 9/11, The Rise of Offensive Liberalis, and the War In Iraq*, Security Studies, 2012
- Park, B.,*Turkey, the USA and the KRG: Moving Parts and Geopolitical Realities*, Insight Turkey, 2012
- Parsons, C.R., *Kurdistan: Impact on United States Foreign Policy for the Middle East*, U.S. Army War College, 2011
- Rafaat, A., *An Independent Kurdish State: Achievable or Merely A Kurdish Dream? The Journal of Social, Political and Economic Studies*, 2007, σελ. 80
- Romano David, Gurses Mehmet, *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East Turkey, Iran, Iraq, and Syria-* Palgrave Macmillan, 2014
- Schmidt, B. C., & Williams, M. C., *The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists*, Security Studies, 2008
- Stansfield Gareth, *The Reformation of Iraq's Foreign Relations: New Elites and Enduring Legacies*. International Affairs, Blackwell Publishing, 2010
- Stansfield Gareth, Shareef Mohammed, *The Kurdish Question Revisited*. Oxford University Press – New York, 2017
- Tezcur, G.M., and Grigorescu, A.,*Activism in Turkish Foreign Policy: Balancing European and Regional Interests*, International Studies Perspectives, 2003
- Tocci,N., Turkey's Kurdish Gamble, IAI Working Papers, 13I10, Pp. 1-8., Istituto Affari Internazionali, 2013
- Waltz, K.N., *Theory of International Politics*, Addison, Cambridge, 1979
- Yavuz.H.M., Provincial Not Ethnic Federalism in Iraqi Middle East Policy, Vol. XI, No. 1, Spring 2007
- Yildiz K., *The Kurds in Iraq Past, Present and Future*. Pluto Press – London, 2007

Διαδικτυακές Πηγές

- Jeyhun A., “Turkey launches Operation Claw-Tiger in northern Iraq”, 17/06/2020, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-launches-operation-claw-tiger-in-northern-iraq/1879479> (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- Gürsel, S., Kurdistan oil: a strategic shift. Today Zaman 14 Dec. 2012. http://www.todayszaman.com/columnist/seyfetingursel_301149_kurdistan-oil-a-strategic-shift.html (Ανακτήθηκε 11/03/2022)
- <https://the arabweekly.com/turkey-working-krq-further-its-expansionist-agenda> (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- https://www.capital.gr/diethni/3620934/irak-oi-frouroi-tis-epanastasis-anelaban-tin-euthuni-gia-tin-epithesi-me-puraulous-sto-arpil?fbclid=IwAR06-tB-8mhSRcY6rW2YIfIvfnJc6lRY_1HF03E3CHvTiEqKUBwNOqfUBAU (ανακτήθηκε 09/05/2022)
- https://www.efsyn.gr/kosmos/mesi-anatoli/309933_irak-epithesi-me-drones-stin-irmpil-konta-stis-amerikanikes-dynameis (ανακτήθηκε 09/05/2022)
- https://www.refworld.org/docid/59ccb6f04.html?fbclid=IwAR2ls6d6C7kuKxd1jCdM45XCG9AI7nmq8Rg5q8_tHb5S3QaRKgdjy0s1gfk (ανακτήθηκε 14/05/2022)
- Jackson, A., Costs and Capacity Hinder Turkish Gas Sector. Natural Gas Europe [Online], 04 Nov. 2013, <http://www.naturalgaseurope.com/turkish-gas-sector> (Ανακτήθηκε 11/03/2022)
- Köse, H.S., Iraq’s division no longer a dealbreaker for Turkey-KRG ties. Today Zaman 24 March 2013, <http://www.todayszaman.com/news310559-iraqs-division-no-longer-a-deal-breaker-for-turkey-krq-ties.html> (Ανακτήθηκε 11/03/2022)
- Wilson, R. & Koranyi, D., *Iraqi Kurdistan and Turkey Proceed Slowly on Energy Cooperation*. Natural Gas Europe, 04/07/2013. <http://www.naturalgaseurope.com/kurdistan-turkey-energy-cooperation> (ανακτήθηκε 08/06/2014)
- Lee I., *Why Israel supports an independent Iraqi Kurdistan*. 2 Οκτωβρίου 2017, https://edition.cnn.com/2017/10/02/middleeast/iraqi-kurdistan-israel-support/index.html?fbclid=IwAR1KBL6-4kZj-4KVH5UdmLqtqLhAV_K_IltJxbWRmxv3SHGY8TeC-F0eY0g (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- McKernan Bethan, “Turkey launches major attack on Kurdish militants in Iraq”, The Guardian-17 Ιουνίου 2017, <https://www.theguardian.com/world/2020/jun/17/turkey-launches-major-attack-on-kurdish-militants-in-iraq> (ανακτήθηκε 06/05/2022)

- Saad Naji Jawad, *The Kurdish question in Iraq: historical background and future settlement*, *Contemporary Arab Affairs*, 1:1, 33-34, <https://doi.org/10.1080/17550910701773119>(Ανακτήθηκε 15/01/2022)
- Salem,P., Iraq's Tangled Foreign Interests and Relations.Carnegie Middle East Center 24 Dec. 2013. <http://CarnegieMec.Org/2013/12/24/Iraq-S-Tangled-Foreign-Interests-And-Relations/Gx0h#> (Ανακτήθηκε 20/04/2022)
- Schweid, B., Powell supports Kurds' effort to preserve 'historical identity' in Iraq. Hurriyet Daily News, 08 Jan. 2004, <http://www.hurriyetaidailynews.com/powell-supports-kurds-effort-to-preservehistorical-identity-in-iraq.aspx?pageID=438&n=powell-supports-kurds-effort-topreserve-historical-identity-in-iraq-2004-01-08> (Ανακτήθηκε 06/05/2022)
- Talabani, Q., *A Region and a Superpower: A Special Relationship*. Qubad's Blog, 01/02/2010. <http://qubadsblog.com/2010/02/a-region-and-a-superpower-a-special-relationship-2/> (ανακτήθηκε 10/02/14)
- Ράπτης Κ., “*Η οικονομική κρίση δυσκολεύει την Τουρκία στη βόρεια Συρία*”, 01/01/2022, <https://www.capital.gr/diethni/3605421/i-oikonomiki-krisi-duskoleuei-tin-tourkia-sti-boreia-suria> (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- <https://www.in.gr/2022/02/02/world/tourkia-aeroprikes-epidromes-se-kourdous-tou-irak-kai-tis-syrias-toulaxiston-tesseris-nekroi/> (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- <https://www.in.gr/2022/04/18/world/tourkia-vomvardizei-sfodrotita-theseis-kourdon-sto-voreio-irak/> (ανακτήθηκε 06/05/2022)
- The White House, *Office of the Press Secretary*. 25/01/2010.—Readout of the President's Meeting with the President of Iraq's Kurdistan Region Masoud Barzani.” <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/readout-presidents-meeting-with-president-iraqs-kurdistan-region-masoud-barzani> (ανακτήθηκε 13/02/14)
- LoqmanRadpey, *The Sevres Centennial: Self-Determination and the Kurds*, 10/08/20, <https://www.asil.org/insights/volume/24/issue/20/sevres-centennial-self-determination-and-kurds>(ανακτήθηκε 30/06/22)
- Milena Sterio, Do Kurds Have the Right to Self-Determination and/or Secession? 28/09/2017, <http://opiniojuris.org/2017/09/28/kurds-right-self-determination-and-or-secession/> (ανακτήθηκε 30/06/22)
- Omar Yousef Shehabi, *The Kurdistan Independence Referendum and Constitutional Self-Determination*, 22/10/2017, <https://verfassungsblog.de/the-kurdistan-independence-referendum-and-constitutional-self-determination/> (ανακτήθηκε 30/06/22)